آمڙ جو عڪس

ڪملا ٻٺاڻي

اَمڙ جو عڪس

(ڪھاڻيون)

ڪملا بٽاڻي

پنڪج پبليڪيشن
اجمير

تعارف

ڪملا ٻنائيءَ جي ڪهاڻين جو پنجون گل دستو 'اَمڙ جو عڪس' اسان جي هٿ ۾ آهي.

هن جي ڪهاڻي سنگرهه جون ڇپيل رچنائون آهن:-
١. پرائي درد جو احساس-١٩٨۴، ٢. هڪ ٻيو مسيحا-١٩٨٧، ٣. نئين زندگي-١٩٩٥، ۴. انسانيت جي راهه-١٩٩٩، ٥. امڙ جو عڪس-هن سال

هن جي سيني رچنائن ۾ ناريءَ جي وجود لاءِ اُڌما ۽ زماني جي هلندڙ وقت جي رفتار سان نواڻ پڻ شامل آهي. هن جون ڪهاڻيون سماج جي اوڻاين ۽ تنگ دليءَ جي پردافاش ڪري پاٺڪن کي هر سوال جي جواب ڳولهڻ جي جگياسا ۽ پريرڻا سان گڏ ناريءَ جي جاڳرتيءَ لاءِ خاص آواز اُٿارڻ ۽ اڳتي وڌڻ جي پريرڻا جو سنديش ڏين ٿيون.

ڪملا جون ڪهاڻيون آڪاش واڻي جئپور تان به پرسارت ٿينديون رهنديون آهن ۽ هن کي سنڌي اڪادمين طرفان انعام به عطا ڪيا ويا آهن. جيڪي ليکڪا جي من جي ترق، جوش ۽ جذبو بيان ڪن ٿيون. ليکڪا جي من ۾ سماج جي سڌاري، ناري پاترن ڏانهن انياءَ کي تڙي ڪڍڻ جي احساس کي قلم جي طاقت سان زلزلو اُٿارڻ، جاڳرتي ڦهلائڻ ۽ نيايه جي تاراضيءَ ۾ توري سون وانگر ڪسوٽيءَ تي کرو ٿيڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. مان هن جي ساهتيه ڏانهن چاهه، لاڙو ۽ لگن ڏسي هن کي داد ٿو ڏيان هڪ سٺي گرهڻيءَ سان گڏ هوءَ هڪ سڦل ليڪچرار به رهي آهي، ته به ليکڪا جو پارٽ سڦلتا سان نباهيندي ٿي اچي. مان هن جو هم سفر هن جي قدم سان قدم ملائي هلڻ ۾ سدا هن سان گڏ آهيان ۽ سندس روشن آئينده جي ڪامنا ٿو ڪيان

-ڪشن ٻنائي.

ٻه اکر

ليکڪ سماج جو مکيه انگ آهي. سندس انيڪ سماج ۾ جيڪي اڻ وٽندڙ قصا يا گهٽنائون ٿين ٿيون سي هن جي ذهن ۾ چوٽ رسائي هن جي قلم کي لکڻ جي طاقت ٿيون بخشين. پنهنجي احساس کي هو من جي گهٽن کي گهٽ ڪرڻ لاءِ پرزور ڪوشش سان جيئن چترڪار چٽ چٽي پنهنجي ڪلپنا کي ساڪار ٿو ڪري تيئن ليکڪ به حقيقي سطح تي ڀي انهن اڻ سهندڙن چٽن کي قلم بڌ ڪري سماج جي سامهون پنهنجي اثردار نوح ۾ ظاهر ڪري رکي ٿو. جيڪو جيتري قوبط رکي ٿو ۽ دل تي کهاڻيءَ جو اثر ٿو ڇڏي اهو اوترو ئي مقبول ليکڪ تسليم ڪيو ٿو وڃي.

ڪملا بناڻيءَ جون کهاڻيون به سماج جي 'ڪرسمن' اڄ جي ٿيءَ ۾ سُنن سنسڪارن جي اٽاٽ ۽ اِستري پاترن جي وجود جي اٽاٽ تي ڪافي ڪجهه لکيو آهي. هن مجموعي 'امڙ جو عقص' ۾ هڪ وڏوا ٻيڏڙيءَ جي کهاڻي دل تي چوٽ رسائڻ بنا نتي رهي سگهي جنهن ۾ سڄي عمر پورهيو ڪري پٽن کي جوان ڪرڻ ڪان پوءِ به انهن جي زميداري پٽن جي ڪُلهن تي نه پر ماءُ جي ڏٻرن ڪُلهن تي آهي. اڄ به جوان پٽ اَوگُڻن ۾ غلطان ٿي ماءُ ڏانهن لاپرواهه آهن. پر ماءُ آهي ميڻ جيڪا مزوري ڪري به انهن جو پيٽ شانتيءَ سان پالي رهي آهي. اِهو قصو هڪ نه پر سپ هنڌ دهرايو پيو

AMAR JO AKS

(Short Stories)

By :
Smt. KAMLA BUTANI
Rtd. Lecturer : S. Ed.
AJMER

First Edition : 2004

Price Rs. 60/- Only

Published By :
PANKAJ PUBLICATION
E-19, U.I.T. Colony,
Naka Madar, Ajmer.
Ph. 2671743

Printed By :
Parwati Printing Press
180/6, Shanti Nagar, Bhang Baori,
Post Box No. 230, Ajmer-300501

Phone : 2461291 (O), 2460231 (R)
Mobile : 98280-80154

Published with Partial Financial aid of Sindhi Academy Rajasthan

کي اُجاگر ڪرڻ سان ئي پاڻهين ٿي ويندو. اِستري پاترن کي انهن جي خاص ضرورت آهي.

اڄ ليکڪا کي لکندي ڪافي وقت ٿيو آهي ۽ هن قدم در قدم اڳتي ئي وڌايو آهي. راجستان سنڌي اڪادميءَ پاران هن کي ڪهاڻين تي اکل ڀارت ۽ راجستان سطح تي انعام به ملي چڪا آهن، انهن مان ظاهر آهي ته هوءَ ڪنهن سُڃاڻپ جي محتاج نه آهي.

هن جي ڪهاڻين ۾ احساس ۽ دِلي درد جي گنجائش وڌندي ٿي وڃي. پاٺڪ کي پنهنجي ڪهاڻين ۾ اِئين لهرن ۾ لوڙهيندي ٿي وڃي جو جيستائين ڪهاڻي پوري نه ٿي ٿئي هو اڌوري نٿو ڇڏي ۽ دل تي ڪجهه ڪهاڻيءَ جو اثر به ڏسڻ ۾ اچي ٿو. ليکڪا قلم آزمائڻ سان ئي پنهنجي سُڃاڻپ پاڻ قائم ڪئي آهي، ان ۾ ڪو شڪ نه آهي. چوندا آهن ته ’همٿي مردان مددي خدا‘ وانگر ليکڪا جو نظريعو سماج جي سُڌار جو اِطفاق ٿو رکي. جتي محنت ۽ آتم وشواس آهي اُتي ئي اِنسان ڪنور منزلون به لتاڙيندو اڳيان وڌي ٿو. ليکڪا جي سڦلتا جي ڪامنا ڪندي مونکي ايترو ئي چوڻو آهي ته هوءَ اڳتيي ۽ اڳتي وڌندي رهي ۽ پاٺڪن کي ڪهاڻيون پڙهائيندي رهي.

ڀڳوان اٺلاڻي

اڳوڻو صدر، راجستان سنڌي اڪادمي، جئپور
ڪنوينر، سنڌي صلاحڪار سمتي گيان پيٺ پرسڪار، دهلي

وجي. ’نانڪ دکيا سڀ سنسار‘ ڪهاڻي ته اڄ جي ٿهيءَ جي سوارٿ پاونا ۽ سنسڪارن ڪان دور ٿي پيءُ ڪي دل تي اهڙي چوٽ ٿي رسائي جو پيءُ جو اؤلاد ڏانهن موهه ڀنگ ٿي ٿو وڃي جيئن والمڪئيءَ جو ڪٽنب ڏانهن موهه ڀنگ ٿي ويو هو.

ليکڪا جون ڪهاڻيون گهڻني پتر، پتريڪائن ۾ شايع ٿينديون رهنديون آهن جن ۾ صحتمند سِکيا جو ئي مکيه اُديش هوندو آهي. ليکڪا رٽاير ماڻهن کي نکمٽو نه رهڻ ۽ جيون ۾ ڪو سالم ڪم ڪرڻ جي همٿ ’جيون جي سُرهاڻ‘ ڪهاڻيءَ ۾ ڏني آهي جيڪا سپني کي پڙهي ڪونه ڪو سالڀ ڪم ڪرڻ جي پريرڻا تي ڏئي. سماج جي سطح تي حقيقت پکيڙڻ واريون پختيون ڪهاڻيون لکي ليکڪا اهو ثابت ڪري چڏيو آهي ته هن کي حالتن جي سامهون نراس ٿي انهن کان دور ڀڄڻ جي ڪوشش نه ڪرڻي آهي جيئن ته ’شانتيءَ جي تلاش‘ ۾ من جي شانتي ضروري آهي نه ڪ ماحول جي. همٿ سان ڪم وٺڻ سان انت سُهيلو ٿو ٿئي. اِستري پاترن لاءِ ليکڪا جي همدردي يا پريرڻا جي چاهه سدا رهي آهي جيئن ’هن جو وجود‘ ۾ ڏيکاريو ويو آهي ته ڪِردار پنهنجي بهوبوتي ۽ لياقت، لائقيءَ سان ڪيئن ٿي پنهنجو وجود ڳولهي سڄي گهر جي دلين تي راڄ ڪري جيئن اشوڪا دي گريٽ، چيو هو ته تلوار سان راڄ نٿو جيتي سگهجي جيستائين دلين نه جيتيون آهن. اهو ڪم شانتيءَ سان پنهنجي گڻن

نانڪ ڏکيا سڀ سنسار

گذريل ستن ڏينهن جي بيماريءَ ئي جڻ هن جي دنيا الٽ پلٽ ڪري ڇڏي هئي. سڄي زندگيءَ جو حساب لڳائيندي هن محسوس ڪيو ته جنهن ڪٽنب جي خوشيءَ لاءِ هو مرگهترشنا ۾ صبوح کان شام تائين ڪم ڪندي ٻه ٽڪجندو ڪونه هو اهو ئي اڄ واريءَ تي ڍير ٿيو پيو آهي. نار جي ڍڳي وانگر وهندي پاڻ کي هن جن ٻنڌنن ۾ ٻڌو هو اَڄ اُهي ئي ٻنڌن مرگهه جي ڄار مان نڪرڻ لاءِ ڇٽپٽائڻ لڳا.

جيرامداس پاسو ورايو، هُن جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا سوچڻ لڳو ته والمڪيءَ وانگر جنهن ڪٽنب لاءِ هن تن، من، ڌن ارپڻ ڪري ايندڙ وقت لاءِ سُنهرا سپنا اڻيا هئا سي هڪ ئي جهٽڪي سان چور-چور ٿي ويا. سچ جو آئينو ڄڻ سچ اجاگر ڪري هن کي ويچارا ڏئي رهيو هو.

جيرامداس پاسو ورايو ۽ وري سوچ ۾ ٻڏي ويو. ست ڏينهن اڳ هن جو سنسار ڪيڏو نه سُکي ۽ خوش حال هو. ماضيءَ جي يادگرين هن کي پنهنجي آگوش ۾ سميٽي ورتو...

.....ٽيبل تي ناشتو تيار آهي. صبوح جا نو وڳي چڪا آهن. جيرامداس صوف جو قطرو ڪٽي چڪ پائي ڪائي رهيو آهي. پر ۾ هن جي ارڌانگني شانتي چانهن ڪوپ ۾ پائي

سلسلو

١-	نانڪ دکيا سڀ سنسار	١
٢-	جيون جي سرهاڻ	١٦
٣-	امڙ جو عڪس	٢٨
٤-	ديش جي صدقي	٣٨
٥-	ممتا جي ميڙ	٤٨
٦-	مَن جو وجود	٦٠
٧-	شانتيءَ جي تلاش	٧٢
٨-	صورت ۽ سيرت	٧٨
٩-	چيڪ جي واپسي	٨٥
١٠-	حقيقت	٨٨

جيرامداس- ها-ها ڇو نہ مان آفيس جي ڪار ۾ هليو ويندس.
ڪامني- 'او ڊئڊي' يو آر سو سويٽ، (خوشي مان ٽپ پائي پيءُ جي ڪرسيءَ پنيان وڃي پيءُ جي ڳلي ۾ ٻانهون وجهي خوشي ظاهر ٿي ڪري.
راجو بہ پنهنجو منهن چوري ٿو، 'ڊئڊي اسان جو ڪاليج گروپ ايڊيوڪيشنل ٽوئر تي اجنتا ايلورا جون غفائون ڏسڻ آئوٽنگ تي وڃي رهيا آهن. جيڪر توهان آڳيا ڏيو تہ مان بہ...
جيرامداس- ها-ها ڇو نہ خوشي سان.
'پوءِ تہ ڊئڊءِ مونکي هڪ هزار روپين جي ضرورت پوندي.'
ڪلي ڪري، 'ها-ها تون پنهنجي ماءُ ڪان وٺج' جيرامداس اٿندي، 'چڱو.'
ايتري ۾ وڏو پٽ راجيش جنهن جي ڪجهہ ڏينهن اڳ ئي شادي ٿي آهي، 'ڊئڊي اسان کي گوئا جون ٽڪيٽون بڪ ڪرائٽيون آهن.'
'ڪهڙن ڏينهن لاءِ؟'
'ڏهن ڏينهن لاءِ.'
'ٺيڪ آهي.'
'ڊئڊي اسان کي پنجويهن هزار روپين جي ضرورت پوندي.'
پنهنجو بريف ڪيس کولي چيڪ بڪ ڪڍي سائين ڪري ڏيندي، 'هان وٺ ٽيهہ هزار، پرديس ۾ ڪم ايندءِ.'
راجيش خوش ٿيندي، 'ٿينڪس آلوٽ ڊئڊي.'

رهي آهي. ان وقت جيرامداس جا ٻئي جوان پٽ ۽ هڪ ڌيءُ فيشن پريڊ پريل ڪپڙن ۾ فلمي انداز ۾ ڊائننگ هال ۾ حاضر ٿا ٿين، گڊ مارننگ ڊئڊي، ٿئي چئي ڪرسيون ٿا والارين.

جيرامداس مٺي مسڪان اڇلائيندي، ويري ويري گڊ مارننگ مائي چلڊرن. چئي جڻ سيني جي آجيان ٿو ڪري.

جيرامداس صبوح جي ناشتي تي ئي ٻارن سان گڏ جي سگهندو آهي. سڄو ڏينهن هو ڪم ۾ ايڏو ٻڏو پيو هوندو آهي جو رات جو به دير سان گهر موٽندو آهي. مطلب ته هو 'بزي پرسنلٽي' آهي. ان ڪري هن مهل ئي ٻار پنهنجون فرمائشون هن جي اڳيان رکي پوريون ڪرائيندا آهن. هونئن به صبوح جي وقت موڊ به سٺو هوندو آهي پوءِ ڇو نه ان جو فائدو ڪنيو وڃي.

ڪامني- (بريڊ تي بٽر هڻندي) ڊئڊي اسان جي ڪاليج ۾ ساليانو جلسي لاءِ تياري شروع ٿي ويئي آهي. مان به انگلش ڊراما ۾ پارٽ ورتو آهي.

جيرامداس- ويري گڊ

ڪامني- ان ڪري رهرسل لاءِ ڏهه پندرهن ڏينهن مونکي وقت تي ڪاليج وڃڻو ۽ اچڻو پوندو. ڊئڊي پليز توهان پندرهن ڏينهن لاءِ ڪار منهنجي ڊسپوزل تي ڇڏي ڏيو ته مونکي تڪليف نه ٿيندي.

ڪري رهي آهي. هن ڪي آس پاس جي ڪا سڌ نہ آهي. اهو هن جي روز جو هشر آهي. ميوزڪ سان گڏ هوءَ ڊسڪو ڊانس بہ ڪري رهي آهي.

ٻئي ڪمري ۾ راجو پنهنجي ڪِرڪٽ جو بخار ناپي رهيو آهي. راجوءَ تي ڪرڪٽ جو شونق ايتري قدر غالب آهي جو ڪاليج هن لاءِ ڪرڪيٽ جو ميدان آهي تہ گهر بہ ڪرڪٽ جو مئدان. ٽي وي تي هو ڪرڪٽ ميچ ڏسي رهيو آهي. وقت بہ وقت جوش ۾ اچي، 'ياهہ سڪسر' 'واهہ چونڪو' جا آواز هن جي منهن مان نڪري رهيا آهن. هو ڪاليج ۾ هيرو آهي پر پڙهڻ ۾ زيرو. ڪاليج تائين پهچايو اٿس پيءُ جي ناڻي.

ٽئين ڪمري ۾ راجيش پنهنجي نئين نويلي ڪنوار سان انڪيليون ڪري رهيو آهي. در بند هوندي بہ ٻنهي جا ٺهڪ در مان ڇٽي ٻاهر پٽس جي ڪنن تائين پهچي رهيا آهن.

جيرامداس پاڻ کي هڪ خوش قسمت انسان سمجهي رهيو آهي. وقت جي رفتار سان هن جا ٻار برابر قدم وڌائيندا اڳتي وڌي رهيا آهن، ان لاءِ هن کي هنن تي فخر آهي.

جيرامداس آفيس ۾ وڏي عهدي تي آفيسر آهي. آفيس ۾ بہ هن جي خوش فهميءَ نرم وهنوار ڪري هن جي ناموس آهي. سڀ ڪم پنهنجي رفتار سان سني طرح

جيرامداس خوش ٿيندي هلڻ ٿو لڳي. هن کي خوشي آهي تہ هن جا ٻار خوش آهن. هو ٻارن کي انگريزي اسڪولن ۽ ڪاليجن ۾ پڙهائي رهيو آهي جيئن هو دنيا جي ڊوڙ ۾ پٺتي نہ رهجي وڃن. ان لاءِ هو هزارين رپيا هر مهني هاري رهيو آهي. هو هنن جي روشن آئيندھ جي اميد ۾ آهي.

روز آفيس وڃڻ کان اڳ جيرامداس پنهنجي ٻڍڙي ماءُ جي ڪمري ۾ وڃي پيري پوندو آهي ۽ هن جو حال چال پڇندو آهي، 'امان ڪيئن نيڪ آهين؟'

ٻڍڙي، 'ها پٽ' خوش ٿي پني ٿي ٿپوريس.

'امان توهان کي ڪنهن شئہ جي ضرورت هجي تہ شام جو وٺندو اچان.'

'نہ پٽ تو هوندي مونکي ڇا کپي؟'

جيرامداس خوش آهي تہ هن جي ماءُ بہ خوش آهي.

جيرامداس کي مٿيون نظارو ڏسندي جهوٽو اچي ٿو وڃي. شانتي اچي ٿي هن کي اٿاري هان وٺو هيءَ گوري وٺي پوءِ سمهين پئو.'

گوري وٺي هو وري مازيءَ جي يادگرين ۾ غوطا ٿو لڳائڻ لڳي.

رات جو جيرامداس دير سان گهر موٽندو آهي، روٽي کائي، ٻارن جي ڪمرن جي ٻاهران ئي جائزو وٺندو آهي.

ڪامنيءَ جي ڪمري ۾ اسٽيريو تي انگلش ڌُن جو ميوزڪ هلي رهيو آهي، ڪامني انگلش ميڊيم ۾ گريجوئيشن

چاڙهو نہ ڏنو تہ پاڻ ہونئو ہارڻ جو اپاءُ ڪيائين. هن پنهنجي وشواس پاتر آفيس اسسٽينٽ کي فون ڪري هدايت ڪئي تہ جلد بہ جلد آفيس جي ڪار ۾ بہ ماڻهو وني گهر پهچي.

پندرهن منٽن ۾ ڪار در تي بيني هئي. جيرامداس کي لڳو هن جو سرير سُن پيو ٿيندو وڃي ۽ هو بيهوش ٿي ويو.

اسپتال ۾ امرجنسيءَ ۾ هن جو بلڊ پريشر چيڪ ڪيو ويو، ايڪسري ورتا ويا ۽ ئي سي جي ڪرائي ويئي. هن کي انسينٽو ڪيئر يونٽ ۾ رکيو ويو.

جڏهن هو هوش ۾ آيو هن ڏٺو تہ هن جي نڪ ۾ آڪسيجن جي نلي ۽ هٿ ۾ ڊرپ چاڙهي هن کي چرڻ پرڻ کان قابو ڪري ڇڏيو ويو آهي.

جيرامداس سمجهي نہ پيو سگهي تہ جهٽ پٽ هيءُ ڇا ٿي ويو؟ ڪالهہ تائين تہ هو تندروست هو ۽ آفيس پئي ويو. هن کي پنهنجي تندرستيءَ تي ڏاڍو ناز هو. پنهنجي اصلي عمر کان هو گهٽ ئي نظر ايندو هو ۽ اڄ هن ۾ اٿڻ وهڻ جي طاقت نہ آهي. هو بيوس ٿي بستري تي ڊاڪٽرن جي مهربانيءَ جو موهتاج ٿيو پيو آهي. هو بيجان ٿي ڊاڪٽرن جي علاج ڪرڻ جي ڳتي وڌي ڏيان سان ڏسي رهيو هو.

ننڊپڻ ۾ هن ڪبير جا ڏوها پڙهيا هئا جن جو مطلب هو سرير متي آهي ۽ هيءُ ڪنهن وقت بہ جواب ڏيئي

پئي هليا.

جيرامداس رات جو سمهيو تہ هن کي جهوٽو اچي ويو. پر جلد ئي هن جي ننڊ کلي هن کي لڳو هن جي بيچيني وڌندي ٿي وڃي، پگهر هن جي سرير تي ريلا ڪري وهڻ لڳو.هن جي دل ڪچي ٿيڻ لڳي. اُلٽيءَ جي شڪايت هن جي ننڊ اڏائي ڇڏي. هو اٿي ڪري ڪمري ۾ ئي چَهل قدمي ڪرڻ لڳو. پر هن ڏٺو تہ هن ۾ بيهڻ جي شڪتيءَ بہ جواب ڏيئي ڇڏيو آهي.

هن ڏٺو ٻار سڀ ننڊ جي آگوش ۾ آرامي آهن ۽ شانتي گِهري ننڊ جو مزو ماڻي رهي هئي. هن جي مک تي هڪ مسڪان هئي جڻ ڪو منو سپنو ڏسندي هجي.

جيرامداس جيترو ضبط ڪري ٿي سگهيو ڪيائين پر پوءِ ٻالهہ هٿ مان ويندي ڏسي هن کي شانتيءَ کي جاڳائڻو ئي پيو.

’جاڻ جي ڦڪي وٺي ڏسو.‘ هن پاڻي ۽ جاڻ جيرامداس کي ڦڪائي. پر هٿ تہ، ’مرض بڑھتا ھي گيا جيون جيون دوا کي.‘ وارو حصاب پئي لڳو. شانتيءَ ٻارن کي جاڳايو، اُهي بہ ننڊ ڪڙا هئا ۽ ڪير ٽڪي ڦوٽو ڏيڻ جي تہ ڪير پيپرمينٽ ڏيڻ جا نسخا آزمائڻ جي صلاح ڏيڻ لڳا. پر جيرامداس کي ڪابہ ڦڪي فرق نہ ڪري سگهي. هُن جي تڪليف چوندا آهن. ’جس تن لاگي سو تن جاني.‘ ڪهاوت وانگر هن جي حالت هيٺي ٿيندي پئي وئي. جڏهن هن گهر وارن جو

ڪسڪس جا آواز ٻڌڻ ۾ اچڻ لڳا.

شانتي ڪامنيءَ کان پڇي رهي هئي، ’ڪامني تنهنجي پيءُ جي رٽايرمينٽ ۾ گهڻا سال باقي آهن؟‘

’چار سال‘

’ءُ جيڪر تنهنجي پيءُ کي ڪجھ ٿي ويو تہ ڇا هيءُ بنگلو، ڪار، فون، نوڪر چاڪر واپس ڪرڻا پوندا؟‘

’ها ممي، هڪ دم.‘

’پوءِ اسين ڇا ڪنداسين؟ ڪيڏانهن ويندا سين؟ نوڪرن بنان تہ اسان جو گذارو ئي ڪونهين. آفيس جا نوڪر وري بہ دٻاوَ ۾ رهن ٿا، پرائيويٽ تہ دٻجن ئي ڪونہ.‘

هن ٻنهين جي ڪسڪس جيرامداس ٻڌي رهيو هو هن کي لڳو هن جي دل ٿي لڏي ويندي هن جو هيانءُ ٻڏڻ لڳو. هن اکيون ڪولي زال جي اکين ۾ ڪپائي ڏسڻ جي ڪوشش ڪئي تہ اتي چنتا منهنجي آهي يا بنگليءَ ڪار وڃڻ جي.

هن جو هيانءُ هاهاڪار ڪرڻ لڳو. هاءِ هن اڌ سرير کي فون ۽ نوڪرن جي چنتا لڳي پئي آهي. مان پيو سمجهان هيءُ منهنجي لاءِ دکي آهن.‘

اڄ هن کي هيءُ ڀڄن ياد اچڻ لڳو-

سک کي سڀ ساٿي، دک ۾ نہ ڪوئي

اڪ رام ڪا ناتا، دوجا نا ڪوئي

ميري رام، ميري رام، ميري رام

سگهي ٿي، پر هن ڪڏهن ان تي وشواس ئي نہ ڪيو هو. هن جي من ۾ هر هر اهو ئي سوال پيو اٿي تہ آخر هن کي ٿيو ڇا آهي؟

ها اهو سمجهڻ ۾ هن کي دير نہ لڳي هئي تہ معاملو واقعئي سنگين آهي.

جڏهن ڊاڪٽر نليون هٽي فارغ ٿيو تہ شانتيءَ همٿ ڪري پڇيس، 'ڊاڪٽر ڳالھ ڇا آهي؟'

ڊاڪٽر چيو، 'توهان واقعي ڀاڳن وارا آهيو جيڪر ڪلاڪ بہ دير سان اچو هئا تہ مريض کي برين هيمريج...

ايتري ۾ نرس گهبرائي آواز ڏنو، 'ڊاڪٽر جلد اچو.'

جيرامداس کي پنهنجي سوال جو جواب ملي ويو هو. چوندا آهن تہ بلڊ پريشر ۽ برين هيمريج دل دماغ تپائڻ ڪان ٿيندو آهي پر هو تہ بلڪل ٿڌي دماغ وارو آهي پوءِ هيءُ ڪئين ٿيو؟ سوچيندي سوچيندي هن جو دماغ ڇڻ ٽڪجڻ لڳو. هن اک کٽي نهاريو. هن ڏٺو هن جا سڀا گهر وارا سڀ اتي موجود آهن. هن سنتوش جو ساهہ کنيو. دک درد ۾ پنهنجا ئي ڪم ايندا آهن. هن کي آٿت آيو تہ هن جو ڪٽنب هن لاءِ ڪيڏي نہ چنتا ۾ آهي. دک ۽ سک ۾ غم ۽ خوشي ونڊڻ لاءِ ئي تہ ڪٽنب گهربو آهي. هاءِ سڀني جا چيهرا ڪيڏا نہ ڪومايا پيا آهن.

ايترو سوچيندي ئي هن جو دماغ ٽڪجڻ لڳو رليڪس ڪرڻ لاءِ هن اکيون ٻوٽي ڇڏيون تہ هن کي ڪنن ۾ ڪجھ

هن کي ياد آيو تہ جڏهن راجوءَ جو جنم ٿيو هو هن
کي سائي ٿي پئي هئي پوءِ تہ زال مڙس جي ننڊ حرام ٿي
ويئي هئي. ڊاڪٽر جيئن حدايت ڪندا هئا تيئن هن جو
علاج ڪيو ويندو هو.

ڪامنيءَ کي هڪ دفعي اهڙي ٽائيفائيڊ ٿي جو
ڊاڪٽرن جواب ڏئي ڇڏيو پر ڪجھ دوا ۽ ڪجھ دُعا سان
جيرامداس ڏيءُ کي چاڙهي ورتو.

راجيش کي تہ سيارو ٿيندي ئي بخار شروع ٿي
پوندو هو ۽ ٻئي هن جي ايڏي سنڀال ڪندا هئا جيئن پکي
پنهنجي ٻچڙن کي سيڻ لاءِ محنت ڪري بيدي مان
انهن جي نکرڻ تائين ڪندا آهن.

آخر نرس کي چوڻو پيو، 'توهان ٻئي گهر وڃي آرام
ڪري ٿا سگهو. رات جو نرسون ۽ ڊاڪٽر سنڀال لاءِ آهن.
توهان جي ضرورت ڪونہ پوندي.'

ٻئي پائر جڻ قيد مان آزاد ٿيا. هنن کي جڻ من گهُري
مراد ملي وئي. انڌي کي کپن ٻہ اکيون. هنن جو چيهرو ٽِهڪي
ويو. هو تکڙا قدم وڌائيندا گهر ڏانهن روانا ٿي ويا.

سچ اهو هو تہ نرس کي جيرامداس ئي هنن کي نہ
رهڻ جي حدايت ڪئي ان لاءِ هن کي پنجويھ روپيا خرچي
جو ڏني ويئي هئي.

ٻئي ڏينهن شانتي ۽ ڪامني آيون. پٽ پنهنجا
پروگرام ناهڻ ۾ مشغول هئا. ٻئي ڏينهن تہ جيرامداس جو

جنهن ڀڄن ڪي هن ڪڏهن دل سان نہ ٻڌو نہ ڪڏهن ڌيان ڏنو، اهو ئي ڀڄن اڄ هن جي من کي شانتي بخشي رهيو آهي. سچي زندگيءَ جو راض اڄ هن کي سمجهہ ۾ آيو هو.

هن جو بلڊ پريشر وڌڻ لڳو. ڊاڪٽر اچي هن کي سنڀاليو. جيرامداس اجان پاڻ کي سنڀالي ئي سنڀالي اُن کان اڳ هن کي ٻي چوٽ لڳي ويئي. شام جو جڏهن مريضن سان گڏجڻ جو وقت ختم ٿيڻ تي هو تہ راجيش راجوءَ کي چيو، 'راجو اڄ رات تون اسپتال ۾ رهي پئہ سڀاڻي ڏنو ويندو.'

'ڇو اڄ مان ڇو تون ڇو نہ؟ تون تہ وڏو آهين تنهنجو فرض بہ وڏو آهي.'

راجيش- اجوڪو ڏينهن جيڪر تو ڪرڪٽ ميچ نہ ڏنو تہ آسمان ڪونہ ڦاٽي پوندو، اِهو سڀاڻي بہ ڏسي تو سگهين.'

راجو- (خار کائيندي)، 'ءِ تون نئين پاپيءَ کي ڇڏڻ نہ تو چاهين هان نہ؟'

ٻنهين جي بحث جيرامداس ٻڌي سُن ۾ پئجي ويو. من ۾ چيائين انهن ڏينهن لاءِ تہ تو پٽ گهريا هئا. تو تہ ٽن ٽن ٻارن جو پالن پوشڻ راجائي ناٽ سان ڪيو پر هنن ٽنهين مان ڪو پيءُ جنهن هنن کي جنم ڏنو اُنهن لاءِ هڪ رات بہ اسپتال ۾ رهڻ لاءِ تيار نہ آهي.

نرس- ها، هاڻي مريض نارمل آهي.
ڪامني- پر جيڪر وري گهر وڃي هنن جي تڪليف وڌي وئي ۽ برين هيمريج جو ڊپ رهي ته اسين ڇا ڪنداسين؟'

نرس- مريض هاڻي خطري کان ٻاهر آهي، هن جو بلڊ پريشر اسان نارمل ڪري ڇڏيو آهي هاڻي هو ڪجهه ڏينهن ريسٽ ڪري ڊيوٽيءَ تي وڃي سگهندا.

گهر ايندي جيرامداس ماءُ سان گڏيو ته ماڻس جي اکين جا ڳوڙها بهن ئي نه، 'پٽ مان ته اسپتال اچي تو وٽ رهڻ لاءِ به تيار هئس پر مونکي ڪير وٺي اچڻ لاءِ تيار نه هو. هتي ته مونکي سک ئي نه پيو اچي ڀڳوان کي پئي ليلايان، منهنجي جيرام کي منهنجي به عمر لڳي نيڪ ڪري ڇڏي پر ڪير به مونکي اسپتال نه وٺي آيو نه ئي منهن ڏيئي تنهنجي بيماريءَ جو حال ٻڌائيائون.

جيرامداس ماءُ جي نسوارث ممتا ڏسي ان سان ڇنبڙي ننڍن ٻارن وانگر اوڇنگارون ڏيئي روئڻ لڳو.

'سچ آهي ماءُ جي ممتا ۽ پيءُ جو پيار ئي سنسار ۾ سچا آهن.' ٻيا سڀ نقلي ناتا آهن. جيرامداس من ئي من ۾ روئڻ تي چاهيو.

شانتيءَ- (خنڪيءَ سان چيو) 'اسان کي ته خبر هئي ته توهان جي ماءُ توهان کي روئاري ئي رهندي. تڏهن ته اسان هن کي اسپتال به نه وٺي آياسون هاڻ هلو هلي آرام ڪيون.'

ڪٽنب مان موهہ پنگ تي ويو هو. هو اکيون بوتي ليٽي پيو تہ وري هن جي ڪن ۾ کسڦس جا آواز آيا.
شانتي- 'ڪامني نوڪري هوندي ڪير وڃي هلي تہ سرڪار کهڙو مٽاوزو ڏيندي آهي؟'
'ان لاءِ بيمو ڊبل ملندو آهي گهٽ ۾ گهٽ چار لک.'
'بس؟'
'ٻيو گريچيوئٽي، ليو انڪيشمينٽ ۽ پي ايف وغيره جا لکين روپيا، ۽ پينشن.'
'ها فيملي پينشن پهرين توهان کي ۽ پوءِ جيڪو توهان تي آشرت هجي ان کي ملندو جيئڻ مان آهيان.'
ٻنهين جو منهن اِئين ملول ٿي ويو ڄڻ لکين روپيا هنن جي هٿ مان ويا هجن هلي.
جيرامداس سڀ ٻڌي رهيو هو ۽ ٻنان ڏٺي هنن جي منهن جي ڀاونا کي ڪلپنا ۾ پڙهڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو.
ستن ڏينهن ۾ ڊاڪٽرن جي جفاڪشي ۽ آفيس جي ڦليگس ۽ يار دوستن جي شڀ ڪامنائن ڪان پوءِ جيرامداس نارمل ٿيڻ لڳو. ان وچ ۾ ٻار ڪڏهن ڪڏهن اچي هاءِ هلو، ڪري ويندا هئا، گهڻو ويهڻ هنن کي برداشت نہ هو. سچي دل سان تہ هن جي بيماريءَ ڪان دکي بہ هئا. جيرامداس دل ئي دل ۾ هنن جو احسان مند هو.
ستين ڏينهن شانتيءَ نرس ڪان پڇيو 'نرس هاڻي مريض کي گهر وڃڻ جي اجازت آهي؟'

تہ اولاد مان گھٽيون اميدون ڪيون هيون سچ آهي اميدون رکڻ ڪان پوءِ پوريون نہ ٿيڻ تي ڪيڏو نہ دک ٿو ٿئي. آخر هو غلط ڪٿي هو. هن تہ پنهنجي حصاب سان سڀ سهي ڪيو هو. ٻارن کي انگريزي اسڪولن ۾ ايڊوڪيشن ڏيئي هنن ۾ انگريزي تهزيب جا ٻج تہ پئجي ويا پر ڀارتيہ سنسڪرتيءَ جا سنسڪار ڪونہ پيا. وڏن لاءِ عزت ۽ فرض کي اڄ جي ٽهي ڀلجي چڪي آهي. ديانند، وويڪانند، گرونانڪ، ڪبير ۽ تلسيءَ جي واٽيءَ کي هوءَ ناڪاري رهي آهي.

هن کي پنهنجي غلطيءَ جو احساس ٿيڻ لڳو. ننڍپڻ ۾ سندس ماءُ پيءُ هن کي انگريزي اسڪولن ۾ ڪونہ پاڙهيو تڏهن بہ ڇا هو اوچي عهدي تي ڪونہ پهتو؟ ٻارن لاءِ هن آدرش جيوت رکي پر اُنهن سٺن سنسڪارن کي ٻڙي ڏيئي ڇڏي.

وري بہ هن پنهنجي من کي آٿت ڏنو تہ هن پنهنجا فرض پورا ڪيا ۽ ڪامياب زندگي بصر ڪئي. هوئن بہ ٻڌو هو تہ سنسار ساگر مهاجار آهي. هن کي گرونانڪ جون ٻاڻيون ياد اچڻ لڳيون. جن مان هڪ هيءَ هئي جيڪا هن جي من کي ٿائيڪو ڪرڻ لاءِ ڪافي هئي-

نانڪ، دکيا سڀ سنسار
سوئي سکيا، جنهن نام آڌار

جيرامداس جو من روئڻ سان هلڪو ٿيو.

دوائون وٺڻ ڪري جيرامداس کي جهوٽا پئي آيا ايتري ۾ پرواري ڪمري مان آواز ٻڌي هو سجاڳ ٿي پيو.

راجو چئي رهيو هو، ’ممي نوڪريءَ ۾ هوندي ڪير هليو وڃي ته ان جي جاءِ تي هن جي پٽ کي نوڪري ملندي آهي. اها مونکي ملي هاڻ پر هاڻ هٿ مان چانس ئي نڪري ويو.‘

ڪامنيءَ ٿڌو ساهه کڻي چيو، ’ممي مان ته بنٽيءَ سان شاديءَ جا سپنا ڏسي رهي آهيان، مون کي صرف ٻه لک ملي وڃن ته اسين ٻئي ولايت وڃي ڪو ڪاروبار شروع ڪري نئين زندگي شروع ڪيون هان پر قسمت ساٿ نه ڏنو.‘

راجيش اپو ساهه کڻي چئي رهيو هو، ’ممي، مان پنهنجي سالي سان ماربل فيڪٽري چالو ڪرڻ جي پلاننگ ڪئي هئي جنهن ۾ گهٽ ۾ گهٽ ٽن لکن جي سيڙپ هئي اها فلاپ ٿي وئي.‘

شانتيءَ گهڙڪي ڏيئي سڀني کي چپ ڪندي، ’اري، اهو ٻه سوچيو اٿو ته رٽاير ٿيڻ کان پوءِ اسين رهنداسين ڪٿي؟ مان ته گريجوئيٽيءَ مان هڪ بنگلو خريد ڪرڻ جي رٿ رٿي هئي، جنهن لاءِ پنج لک ضروري آهن.

هن ڪمري ۾ سڀني کي پنهنجي مٺي جو سور نيڪ ڪرٺو هو ۽ ٻئي ڪمري ۾ جيرامداس اهو سڀ ٻڌي رهيو هو. هن هڪ گوري زبان جي هيٺان رکي ۽ سوچڻ لڳو، ’هن

ڪجھ ماڻھو نہ ماءُ پيڻ جو قدر ڪندي اندر ھلي آيا ڪجھ نہ گيٽ تان چريا ٿي ڪونہ. تڏھن ڪنڊڪٽر ٻيو تير اُڇلائيندي چيو، ٻيلي توھان ڪي پنھنجي جوءِ جو قسم جو اندر نہ آيا.

سيني کلي چيو، ’واھہ پوءِ تہ سڀ اندر ھلي آيا ھوندا.‘

ٽوپڻداس-’نہ پر غذب تہ اھو ٿيو جو جيڪي سيٽ تي وينا ھئا اھي بہ اُٿي وچي گيٽ تي لٽڪيا.‘

ڪل جو اھڙو ڦوھارو ڦٽو جو سڄي ڪئنٽين جو ماحول خشنما ٿي ويو.

ڪنھن کي ڪلائڻ ۽ پنھنجي ڳالھين سان موھي وٺڻ بہ ھڪ ڪلا آھي جيڪا ھر ڪنھن ۾ نہ ھوندي آھي. پر ٽوپڻداس ۾ شايد جنم ذات اھا ڪلا ھئي جو ھو سيني جو من موھي وٺندو ھو.

ٽوپڻداس ھن آفيس جي جان ھو. اھڙا خوشمجاز ۽ زندہ دل انسان ورلا ٿيندا آھن. ھر ڪم ۾ وري اھڙو ڦرت ۽ ھوشيار جو ھر مسئلي کي چُٽڪيءَ ۾ رفا دفا ڪرڻ جي سامرٿ ھن ۾ ھئي.

جنھن ڏينھن ٽوپڻداس آفيس ۾ نہ ايندو ھو تہ سڀ اُباٽڪا ٿي ويندا ھئا ۽ ھنن جو منورنجن ڪرڻ وارو ڪير نہ ھوندو ھو. ٽوپڻداس کي سندس وڏيل عمر جي سمڪ تڏھن پيئي جڏھن رٽايرمينٽ کان ھڪ سال اڳ ئي ھن جا ساٿي ھن سان ان ڏينھن ڊنر ڏيڻ جي مذاق ڪرڻ لڳا.

جيون جي سُرهاڻ

آفيس جي ڪئنٽين ۾ ٻن ٽيبلن کي گڏي ڪرسين تي مِڙي ويٺا آهن، لنچ ٽائيم آهي. سڀني جا ٽفن سڳنڌ ڦهلائيندڙ طعامن سان کليا پيا آهن. سڀ ٻنا ڀيد ڀاو جي ذات پات جي ڀيد کي درڪنار ڪري هڪ ٻئي جي ڀاڄيءَ جو سواد وٺي رهيا آهن.

روٽي کائيندي چرچو ڀوڳ به هلي رهيو هو.

ٽوپڻداس جيڪو آفيس ۾ عهدي ۾ به سينيئر آهي ۽ عمر ۾ به، جنهن جي ڳالهين ۾ رس آهي، انهن ۾ پريل آهن زندگيءَ جا آزمودا ”چوي ٿو، اڄ منهنجو اسڪوٽر خراب ٿي ويو هو اِن ڪري مونکي بس ۾ اچڻو پيو.“

سندر-وات سان چ، چ ڪندي، ’ويري سيڊ. ٿو چوي.

ٽوپڻداس، ’اڙي نه اڄ ته بس ۾ مزو اچي ويو.‘

سڀ-’اُهو وري ڪئين؟‘

’ماڻهون بس ۾ گهڙڻ هئا وهڻ جون سيٽون گهٽ هيون پر گهڻا چڙهي گيٽ تي ئي لٽڪيا پيا هئا، ڪنڊڪٽر هيلا هلايا انهن کي اندر ڪرڻ لاءِ هڪلون ڪيون پر بيلي ماڻهو ٻڌن ڪٿي ٿا؟‘

آخر بس هلي ته به همراهه گيٽ تي ٽنگيا پيا هئا. ڪنڊڪٽر کي غصو اچي ويو ۽ چيائين-توهان کي پنهنجي ماءُ پيءُ ۽ پيڻ جو قسم جي گيٽ ڇڏي اندر نه آيا آهيو،

’جوانيءَ ۾ هو ڇوڪرين پٺيان مجنو هو. ڪاليج ۾ ڇوڪرين کي ڇيڙيندي هو پڪڙيو ويو هو ۽ هڪ ڀيرو دفعا ته پرنسپال هن کي ڌمڪايو هو ۽ ڇوڪرين جي ڪل جو باڪس بڻيو هو.‘

ڪيڏا نه رسيلا هئا اُهي ڏينهن به؟

’اڄان ڪلهه جون ڳالهيون پيون لڳن ۽ هاڻي مان رٽاير به ٿيڻ وارو آهيان. رٽاير جو مطلب بلڪل نڪمو، نڪمٽو، ڪنهن ڪم جو نه سڀ چوندا هيءُ رٽاير آهي هن کي ڇڏيو. مطلب ته ڪٽنب، پاڙي ۽ سماج کان ائين پاسيرو ٿي ويندو ڄڻ هن جو ڪو وجود ئي نه رهندو. اهڙي ڪلپنا ڪندي هو ڏکي ويندو هو.‘

آفيس ۾ هن جهڙو ڦرتيلو، ڪم ۾ اڳرو ۽ يونين جو نيتا بيو ڪونه هو. جيڪا ڳالهه چوندو هو مڃي ويندي هئي ۽ هن جو وجود به هو ۽ پوءِ؟ پوءِ وري ڇا؟ وقت ڪنهن جو انتظار ٿورئي ڪندو! هو ته پنهنجي رفتار سان سڀ ڪم ڪيو ڇڏي. ٽوپڻداس کي بئنڊ باجي سان وِدا ڪيو ويو ۽ آفيس سان هن جو ناتو هميشهه لاءِ ٽٽي ويو.

ٽوپڻداس اُداس هو، سڀ هن کي ڇڏي رهيا هئا زندگيءَ جو ڪافي وقت توهان جفاڪشي ڪئي، محنت ۽ لڳن سان ڪم ڪيو. ايمانداريءَ ۽ سچائيءَ سان ڪم کي انجام ڏنو. اڄ جي زماني ۾ بي داغ رٽاير ٿي وڃڻ وڏو زندگيءَ جو انعام آهي. هاڻي ڪجهه آرام ڪيو، ڪجهه سماج ۽ ديش جي سيوا ڪيو ته وڃڻ کان پوءِ به هر ڪو ياد ڪري.

ڳالهه ڳالهه تي چوندا، ’پائي هاڻي تہ ٽوپڻداس آهي ڪجهه ڏينهن جو مهمان. اسان تہ پائي هاڻي ئي هن جي رٽايرمينٽ جي فنڪشن جون تياريون تا شروع ڪيون. هيءَ چا ياد ڪندو تہ رٽايرمينٽ ٿيندو چا آهي؟‘

انهن ڳالهين سان هن جو من مايوس ٿي ويندو هو. خاص ڳالهه اها هئي تہ رٽايرمينٽ اکر کان ئي نفرت هئي ۽ هو اهو اکر نہ ٻڌڻ چاهيندو هو.

هو سوچيندو هو، ’اجان تہ مون ۾ جواني جو جذبو آهي. پنج سال تہ مزي سان، ڦرتيءَ سان اڄ ڪلهہ جي جوانن کان بہ وڌيڪ ڪم ڪري سگهان ٿو. بدن ۾ جوش، دل ۾ جذبو ۽ دماغ ۾ سوچڻ جي شڪتي آهي.‘

ٽوپڻداس کي پنهنجي ٻالپڻ جون ڳالهيون ياد اچڻ لڳيون. هن کي مناڻ گهڻو پسند هو ۽ گهر ۾ جتي مناڻ رکيو هوندو هو ان جي ٽوهہ وٺي سڀ شيءِ چٽ ڪري ڇڏيندو هو. پر منهن اُگهڻ پلجي وڃڻ ڪري پڪڙجي ويندو هو. پائر پينر هن کي مارڻ لاءِ ڊوڙندا هئا تہ هو وڃي ماءُ جي گود ۾ لڪندو هو تہ ماڻس ان جي طرفداري ڪندي هن جو بچاءُ ڪندي هئي، خبردار جو منهنجي ٻچڙي تي هٿ ڪنيو اٿو.

هڪ ڏينهن مٿان تافين جي برڻي لاهيندي برڻيءَ سميت ڪري پيو هو ۽ هن کي گهڻي چوٽ رسي هئي.

ڪيڏا نہ سهڻا ڏينهن هئا اُهي بہ؟

آهي، سکيا آهي، سنا انيو آهن، تندرستيءَ جا نسخا بہ آهن. ڪتابن کان وڌيڪ سنو وقت پاس ڪرڻ جو ٻيو ڪو اُپاءُ ڪونهي.

ٽئين ڇيو-مونکي تہ پنهنجي پراڻن دوستن وٽ وڃي ڏاڍي خوشي ٿيندي آهي. هڪ ٻن دوستن سان ڳالهہ ٻولهہ ڪري، گشو نشو هٽي گهر خوش ٿي ايندو آهيان، وقت بہ سنو نڪري ويندو آهي ۽ پاڻ کي تازو طوانو سمجهندو آهيان.

چوٿين ڇيو-يار مونکي تہ باغ باني جو ڏاڍو شونق آهي. گهر ۾ باغ پوکيو آهي ان ۾ ڪم ڪريان، گلن جا ٻوٽا لڳايان، ڦلن جا وڻ لڳايان، ڪچن گارڊن ۾ ڀاڄيون پوکيان ۽ سائو لان لڳايان تہ انهن جي سنڀال ۾ پاڻي ڏيڻ ۾ وقت بہ نڪري وڃي ۽ ڦل، ڀاڄيون کائڻ لاءِ ملن. گلن کي ڏسي اکيون باغ بهار ٿي وڃن ۽ لان جي ساوڪ تي گهمي صحت سٺي رهي.

توپڻداس ايڏا آزمودا وٺي گهر آيو. ڏاڍي سٺي موڊ ۾ هو تہ جوٽس سڏ ڪندي چيس، ”ٻڌو ٿا اڄ کان پوٽي پوٽيءَ کي بس تي چڙهي اچڻ ۽ وٺي اچڻ جي ڊيوٽي توهانجي آهي. ارجن کي آفيس ۾ وڃڻ ۾ دير ٿي ٿي وڃي ۽ تڙ تڪڙ ٿي ٿئيس توهان ٽائيم تي ٻارن کي بس ۾ وهاري ايندا ۽ منجهند جو وٺي ايندا.

توپڻداس کي بزرگ جي پهرين صلاح جي ياد آئي سوچيائين گهر کان ئي شيوا شروع ڪيان تہ سنو.

توپڻداس کي همت آئي سوچيائين مان هاڻي به سست نه رهندس کو نه کم ساڻڊ ڪندس جيئن سڀ ياد ڪن. هونئن به نڪمٽو وهڻ هن جي فترت ۾ نه هو.

ٻئي ڏينهن کان ئي هن سوچيو ڏيلي ڏايري تاهيان ۽ ڪم چونديان نه هاڻي ڪرٽو چا آهي؟

هن سوچيو ان جو انيو نه رٽاير ماڻهن مان ئي ملندو ۽ رٽاير ماڻهو گهڻو ڪري صبح سويل باغن ۾ سئر تي گهمڻ نڪرندا آهن. ٻئي ڏينهن صبح سويل اُٿي هو به پبلڪ گارڊن ۾ ويو. جيڪو زمين ٽڪر باغ لاءِ سرڪار ڇڏيو هو نه ڏسي باغ سُڃ لڳو پيو آهي. وڻ سُڪا پيا آهن. باغ ۾ گند جا ڍير لڳا پيا آهن. ماڻهو نه ڪو هو ڪونه به ٽي ڪتا اُٿي آرام ڪري رهيا هئا. وڌي اڳيان ويو نه ڏسي پڙ تي اَٺ، ڏهه پيرسن وينا پاڻ ۾ ڪچهڙيون ڪن.

رام رام ڪرڻ کان پوءِ هن پڇين سائين مونکي هاڻ چا ڪرڻ کپي؟ جئين منهنجو وقت سنو پاس ٿئي!

پهرئين چيو، ’پري چو ٿو وچين؟ يار تو کي به پوٽا پوٽيون هوندا اُنهن کي پڙهاءِ، آکاڻيون ٻڌاءِ ۽ شام جو باغ ۾ گهمائڻ وچين نه تنهنجو وقت چٽڪين ۾ نڪري ويندو. پهرين آهن گهر جا ٽاڪر انهن جي شيوا ڪر نه توکي ٻڍاپي ۾ ميوا ملندا.‘

ٻئي چيو-مونکي نه پڙهڻ جو شونق آهي. روز سڄي اخبار چٽي وري ڪتابن کي ڪتريندو آهيان. ڪتابن کان سنو اسان جو ٻيو ڪو دوست ڪونهي. انهن ۾ گيان

ڪم ڪري سماج ۽ ديش جي ڀي شيوا ڪرڻي آهي. اهو سوچي هو ڪا اهڙي يوجنا ٺاهڻ لڳو جيڪا ڪارگر هجي.

سوچڻ تي هن کي چوٿين بزرگ جي رٽ ڪجھ دل ۽ دماغ تي اثر ڪرڻ لڳي. هن سوچيو پبلڪ گارڊن کي سچي معنيٰ ۾ گارڊن ٺاهيان تڏهن ئي ڪم سالد ٿيندو، گهر ۾ ته هر ڪو پيو باغ لڳائي. گهر جا ڪم ته سڀ ڪو پيو ڪري. ڪري جي ڪو بين لاءِ. ٽوپڻداس اها يوجنا ڪالونيءَ جي ميمبرن اڳيان رکي.

ڪالونيءَ ۾ باغ لاءِ زمين آهي پر ان ۾ گند لڳو پيو آهي. ٻڍڙن کي وهڻ لاءِ ڇپر نصيب ڪونهين، ٻارڙا تازي هوا ۽ گلن جي نظارن کان وانجهيل آهن. مائر ۽ ڀينر صبح شام ڀي پير ڪڍي سئر لاءِ نڪرڻ جي ڪوشش نه ٿيون ڪن جنهن ڪري انهن جي تندرستي بگڙجندي ٿي وڃي ۽ گوڏن جون تڪليفون ڀي هر ڪنهن جي سرير کي نقصان پهچائي رهيون آهن.

جيڪر باغ هجي ته هر ڪو ان جو نظارو ڪرڻ اچي ۽ صحت ڀي ٺاهي.

اهي ويچار سيني کي سنا لڳا پر سيني ان ڪم کي ناممڪن سمجھي ٽوپڻداس کي نڪمٽو چئي چلتو ڪيو.

ڪجھ چندو ڪري مالهي رکڻ ۽ صفائي ڪرائڻ لاءِ ڪوشش ڪيائين ته ڪنهن چندو ڏيڻ ڀي قبول نه ڪيو.

وقت ته ڪنهن وٽ هئو ئي ڪونه. ڪير ڪري

ٻنهين هٿن سان ٻنهين ٻارن جي آڱرين کي پڪڙي روز ٻارن کي بس ۾ ويهاري ايندو هو ۽ ڊرئيور کي تاڪيد ڪندو هو. گهر وارن جو ٽينشن ختم ٿيو ۽ ٻار اچڻ وڃڻ ۾ ليٽ به نه ٿي وڃن.

ڏينهن تتي ٽوپڻداس ٻارن جا ٿلها ٿيلها ڪڍي ايندو هو جو ٻارن جو ٿڪل منهن ڏسي هن کي ترس ايندو هو. گهر اچي ڪتاب ٺاهينڪا رکندو، ٻارن جي اسڪول ڊريس مٽارائيندو، بوٽ ۽ جوراب لهرائي ٺاهينڪا رکندو ۽ روٽي کارائي پاڻ وٽ سمهاريندو هو.

پر ٻار ڪٿي ٿا هن کي سمهڻ ڏين؟ بابا آکاڻي ٻڌائي چئي سر کائي ويندا هئا.

ٽوپڻداس کي انهنجي لاءِ ٻاراڻين آکاڻين کي پڙهڻو پوندو هو ۽ روز نئين آکاڻي انهن کي ٻڌائي خوش ڪندو هو. ٻار بابا جي رٽايرمينٽ سان خوش هئا ۽ گهر واري ته هوند ٻارن جي ڪٽ کان ڇٽي پيئي هئي.

شام جو ٻارن کي وٺي باغ ۾ سئر ڪرائي ايندو هو گڏ سندس به سئر ٿي ويندو هو. رات جو ڪلاڪ به ٻارن کي هوم ورڪ ڪرائي ۽ سبق ياد ڪرائيندو هو. ٽيوٽر جي به موڪل ڪري ڇڏي جنهن سان ٽيوشن جا پئسا به بچي پيا. سڀ گهر وارا بابا کان خوش هئا.

ڪجھ ڏينهن ٽوپڻداس پوٽن پوٽين ۾ رميو رهيو، پر هن سوچيو ته هيءَ ته پارٽ ٽائيم آهي مونکي ڪو سالم

هڪ شاعر شاعريءَ ۾ لکيو هو تہ ناسمجهيءَ سبب هن پئسن
کي پوري ان جو وڻ پوکڻ جي ڪوشش ڪئي جئين جهٽ
روپيا پٽي سگهان پر وڻ نہ اُپريو. پوءِ شاعر سيم جي ڦرين
جا ٻج پوکيا ۽ انهن جي ٻارڙن وانگر سنڀال ڪئي تہ هڪ
ٻج مان ايتريون ڦريون نڪتيون جو هُن متن مائٽن ۾ تہ
ورهايون پر اوڙي پاڙي ۾ بہ ورهايون تہ بہ ڪٽيون ئي ڪونہ،
تڏهن هن سوچيو اسان جي ڌرتي واقعي اسان جي ماتا
آهي، جيڪا اُن، ڦل، ڀاڄيون ڏيئي اسان جو پالڻ پوشڻ ٿي
ڪري. اسين هڪ ٻج پوکيون تہ هوءَ هزارين ٻج ٿي ڏئي.

مهينن جي محنت کان پوءِ ٽوپڻداس جي محنت
ساب پئي. چبر جي ساوڪ باغ ۾ جڻ سائي پلش جي چادر
وڇائي باغ کي سينگاري ڇڏيو هو. رنگ برنگي ٻوٽا باغ ۾
چار چاند لڳائي رهيا هئا.

سُنو ڏينهن ڏسي ٽوپڻداس ڪالونيءَ جي ماڻهن کي
نيند ڏني ۽ باغ جو مهورت سيٺ موتيرام کان گيٽ تي
ربين ڪٽائي ڪرايو ويو. سيٺ سيني لاءِ ناشتي جو بہ
بندوبست ڪئو هو.

هاڻي تہ صبح شام بزرگ لُڪڻ ڪٽي باغ ۾ ئي سئر
ڪرڻ لاءِ ايندا هئا، چبر تي گهمندا، ۽ ٿڪجڻ تي ويهي
ڪچهڙيون ڪندا هئا.

مائر ۽ ٻينر بہ ٻارن کي وٺي اچي گهمائڻ لڳيون
اتي ٻارن لاءِ پينگهن ۾ لُڏڻ ۽ گسڪڻ جو مزو ئي هاڻ

ايذي مٿاپڇي؟

پر ٽوپڻداس نراس نہ ٿيو. باغ جي ڪُنڊ وارو بنگلو سيٺ موتيرام جو هو. جڏهن ٽوپڻداس هن سان ڳالهہ ڪئي تہ موتيرام تمام خوش ٿيو. هن تہ سائي باغ جي ڪلپنا ڪري اکيون ڪٽي ڀوٽيون. باغ جي ميڇرن ۽ بانس ڪري هو اڳ ئي پريشان هو. خوش ٿي چيائين، ’سائين ٽوپڻداس، ڀڳوان توهان کي ڏينهن ڏئي. مان توهان کي ان رٿ ۾ پوري مدد ڪندس پر پائي اسين آهيون واپاري ماڻهو. سو وقت نہ ڏيئي سگهنداسين. باقي توهان اسان جي کوهہ مان پاڻي ڪٽي پائيپ سان باغ کي ڏيئي ٿا سگهو. منهنجو مالهي ۽ چونڪيدار ڏينهن جو توهان جي مدد ۾ توهان کي سپرد ٿو ڪيان.‘

برسات جو موسم ايندي ئي ڪم چالو ڪيو ويو. باغ جي صفائي ڪرائي ويئي. ٽوپڻداس خود ڪوڏر ڪٽي مٿال ٻڌيو تہ اتي جيڪي ٻار ڪرڪيٽ راند پيا ڪن سي بہ ان جو سات ڏيڻ لڳا ۽ چوڪيدار روز باغ جي چوڪيداري ڪندو هو. مالهيءَ چبر هٽي پاسن کان ڪياريون ناهي گلن جا ٻوٽا هنيا، مهني ٻن ۾ باغ، باغ لڳڻ لڳو.

ٽوپڻداس روز ٻوٽن کي وڌندو ڏسي اهڙو گد گد ٿي ويندو هو جيئن ماءُ پيءُ ٻارن کي وڌندو ڏسي خوشيءَ ۾ نہ ماپندا آهن.

ٽوپڻداس کي ياد آيو تہ هن ننڍپڻ ۾ پڙهيو هو تہ

هن جي سچي ڪتنب جو مستڪ فخر سان اوچو تي ويو هو. انهن کي بابا جي رٽايرمينٽ جو سچو مطلب سمجهه ۾ اچي ويو هو. ٽوپڻداس اها ڪهاوت سچ ڪري ڏيکاري هئي تہ ”همتي مردان مددي خدا.“ ٽوپڻداس کي جيون سارٿڪ لڳڻ لڳو هن کي لڳو اڄ هن جو وجود آهي.

جڏهن سنمان مهل ٽوپڻداس کي بہ اخر چوڻ لاءِ اسٽيج تي گهرايو ويو تہ هن چيو، ”قدرت اسان جي سچي ساٿي آهي ۽ ان مان فائدو ڪڍڻ اسان جي ئي هٿ ۾ آهي. اسان کي هيءَ ڌرتي اڻ ميو دان تي ڏئي جنهن لاءِ اسان کي محنت ڪرڻي پوندي.

’مون ڪالونيءَ وارن کي ڌرتيءَ جي سرهاڻ کان واقف ڪرايو ۽ اهو بہ ڏيکاريو تہ ناممڪن کي ممڪن ڪرڻ ۾ ئي جيون جي سُرهاڻ موجود آهي.

مان سڀني پاڙن ۽ پينرن کي عرض ڪندس تہ هو ڌرتيءَ کي سينگاري پنهنجي جيون جي سُرهاڻ ڦهلائين جس ڪمائين ۽ انساني جامي ۾ اچي مانک ديهيءَ کي سڦلو بڻائين جنهن جو نالو روشن ڪري مهاپرش جي قطار ۾ بهڻ جي شڪتي پئدا ڪن. هر انسان جي زندگي-

شل زندگي انسان جي گلستان ٿي پوي.

هر انسان گلستان جو نگهبان ٿي پوي.

مٿيون شعر سڀني جي تاڙين جي گڙ گڙاهٽ ۾ دٻجي ويو. پر سڀني زندگيءَ جو راز سلي ورتو هو.

کيچ پيو هو.

سڄي ڪالونيءَ جي ماڻهن ڏندن هيٺ آڱر ڪٽي رکي. عجب ڪيو ته ڪئين نه ناممڪن کي ممڪن بڻايو ويو هو. جن ماڻهن وقت نه هئڻ ۽ چندو نه ڏيڻ جي مجبوري ڏيکاري هئي ۽ هن نيڪ ڪم ۾ ساٿ نه ڏنو هو سي لڄي ٿي رهيا هئا ڇو جو اهي به باغ ۾ گهمڻ کان پاڻ کي نه روڪي سگهندا هئا.

سپني ڪالونيءَ جي ماڻهن جي زبان تي ٽوپڻداس جو نالو فخر سان ورتو پئي ويو. سڀڪو ٽوپڻداس کي واڌايون پيو ڏئي.

ڪالونيءَ جي سمتيءَ ٽوپڻداس جو سنمان ڪرڻ لاءِ باغ ۾ فنڪشن رکيو جنهن ۾ ڪليڪٽر ۽ پارشدن کي به گهرايو ويو. ٽوپڻداس کي شال پارائي ۽ ناريل ڏيئي هن جو سنمان ڪيو ويو.

ٽوپڻداس کي اُميد نه هئي ته ڪو هن ريت هن جي ساک وڌندي. ڪليڪٽر پردوشڻ هٽائڻ ۽ پرياورڻ کي شڌ رکڻ جي ساراهه ڪندي ٽوپڻداس کي ٻين ڪالونين ۾ به اهڙين ڪوشش سان شهر ۾ ساوڪ وڌائڻ تي زور ڏنو ۽ ان ڪم ۾ سرڪاري سهيوگ ڏيڻ جو اعلان ڪيو. ڪليڪٽر باغ لاءِ هڪ مالهي ۽ صفائي ڪرمي سرڪاري خرچ تي مقرر ڪيو.

سنمان ملندي ٽوپڻداس ته ڪپڙن ۾ نه پيو ماپي پر

ته نظر ترڪي اچي هلوائيءَ جي ڪم تي پئي. پاپي جنهن قرتيءَ سان آئي هئي هلي وئي پر مونکي منهنجي ديوٽي ذانهن سجاڳ ڪري ويئي.

پلا پائنئيءَ جي شادي ۾ مونکي به ته ڪا ذميواري نڀائڻ کپي يا نه؟ منهنجي پاجائي ڪم ڪرڻ ۾ خود ته شاطر آهي ئي پر ٻين کان ڪم وٺڻ ۾ ان کان به وڌيڪ استاد آهي. هن کي خبر آهي ته ڪنهن کان ڪهڙو ڪم بخوبي وٺي ٿو سگهجي.ان ڪري هن ڪمن جو ورهاڱو ڪري پاڻ کي ته بالم بڻائي ڇڏيو ۽ ٻئي جي ڳلي ۾ نوڙي وجهي باندر وانگر نچائڻ جو پارٽ عدا ڪيو.

اسين به خوش ته وشواس رکي پاپي اسان کي ذميواري ته ڏني. هوءَ به خوش ته هن جو بار به هلڪو ٿيو ۽ ڪم به سهڻو ٿي ويو.

هلوائي ته مٺائي ناهڻ ۾ مشغول آهي. ڪجھ زنانيون روٽي ناهڻ ۾ مشغول آهن. اڄ ڪلهه زالون شادين ۽ پارٽين ۾ روٽيون ناهڻ ۾ اهڙيون ته استاد ٿي ويون آهن جو هلواين جي ته هنن ڇُٽي ڪري ڇڏي آهي. پلا هلواين کان سستيون ۽ ڪم ۾ به ڦرتي ته پوءِ اهي ئي ڇو نه ڪم ڪن. اسان کي ٿيو انبن کائڻ سان مطلب، وڻ ڳڻڻ سان ڪهڙو ڪم؟

ها ته انهن زنانين ۾ ٽي چار زالون ڪم ڪرڻ ۾ مشغول هيون انهن مان هڪ زناني تي ئي هر هر منهنجي نظر جو فوڪس پيو فٽ ٿئي ۽ ڪٿي به ٻئي هنڌ نظر ڪُپي

امڙ جو عڪس

شاديءَ جي هن گهماگهميءَ ۾ چٽ لپائڻ جا گهڻائي نظارا هئا جيئن تہ ننڍڙن ٻارن جو رنگبرنگي پوشاڪن ۾ ڪِلڪاريون ھڻي هيڏانهن هوڏانهن ڊوڙندي هڪ ٻئي کي چيڙيءَ ڊوري وڃي ماءُ جي گود ۾ لڪڻ.

ٻئي پاسي وري جوانيءَ جو جلوو ڏيکاريندي ماڊرن پوشاڪن ۾ سجيل ڀُوا نائڪائون ميڪ اپ ۾ هڪ ٻئي کان بازي ماريندي، روپ چٽاپيٽيءَ جي موڊ ۾ ساهيڙين سان ڪل-ڪل ڪندي، اکيون ڇٽني پاسي مٽائيندي تڪڻ تہ هو گهڻن جو ڌيان پاڻ ڏانهن ڇڪڻ ۾ ڪامياب ٿي ٿئي؟ نائڪا جي روپ ۾ هوءَ ڪهڙي نمبرتي آهي؛ اهو تاڙڻ جي ڪوشش ڪندي ساهڙين سان نخرن سان ڳالهائيندي هاءُ-ياءُ ڏيکارڻ جي ڪوشش جا نظارا...

ٽئين پاسي نايڪن جو جهڳٽ پنهنجي فلمي انداز سان وارن کي جهٽڪيندا. ايڪٽرن جي نقل ڪندي پاڻ ڏانهن نائڪائن جو ڌيان ڇڪائڻ جي ڪوشش جا نظارا...

پر انهن سيني نظارن کان ترڪي نظر اچي ئي هڪ هنڌ لڳي. چوندا آهن تہ من جي ڪتيءَ نظر جي تيزي تہ هوائي جهاز جي چال کان بہ زور آهي. انهين مٿان پلا ڪنهن جو زور ٿو هلي سگهي.

ايتري ۾ ياجائيءَ اچي ڪن ۾ ڪجهہ کسفس ڪئي

لڳائي وڌو. اڙي هي وري ڇا ڪيئه؟ سنبوسو ۽ چٽني ڪٽندي
هٿ ڪٽي چاچيءَ جي ساڙهيءَ سان اگهيئه. چاچيءَ جو
منهن ڏسڻ وٽان هو ۽ وينلن مٽن مائٽن ۾ ٺهڪڙو مچي
ويو. چاچيءَ به پنهنجو غصو ڍڪڻ لاءِ هن ڪل ڪل ۾ شامل
ٿي ويئي.

چانهن جو جهميلو لٿو ته روٽيءَ جي تياريءَ لاءِ
حدايت ڪرڻي پئي. ها ته چانهن پيئندي وري منهنجون
اکيون هن ڪم ڪندڙ زنانيءَ تي کُتيون. هينئر مون هن
کي چتائي ڏٺو. هوءَ ڪافي عمر کائي چڙهي هئي. هن جا
وار ڪچڙي ۽ منهن جي چمڙيءَ تي گهنج هن جي بدا پي
جو راض سلي رهيا هئا. ٿلهي پوري رنگ جي فريم ۾ ٿلها
شيشا هن جي جهڪي نور کي روشني ڏيئي رهيا هئا. اکين
۾ نااُميديءَ جو عقص ۽ نراسائيءَ جو راڄ، هن جي
زندگيءَ جي بوجهه نه ڍوئي سگهڻ جي شڪايت ڪري
رهيا هئا.

پر هوءَ ڪم ۾ ڦرت هئي. چانهن کان پهرين هوءَ
پاچيون وڍي رهي هئي ۽ هينئر هو چانهن جا باسڻ ملي
ٿڌي پاڻيءَ ۾ ڌوئي رهي هئي. باسڻن جا ڍير ڏسندي ئي
مون ته منهن ڪٽي ٻئي پاسي ويرايو.

وري نظر نظارا ڪتيا. پائنيو اڄ هيرو ٿيو پئي گهميو.
ٻن ڏينهن کان پوءِ شادي اٿس خوشيءَ ۾ نه پيو ماپي. خود
ڊاڪٽر آهي ۽ زال به ڊاڪٽر ٿي ملیس ته پلا ڇو نه خوش

ئي نہ پئي.

ايتري ۾ ياڻتي ٻوريندي آئي، بئي (پڦي کي هوءَ بئي چوندي آهي) 'ممي چوي ٿي تہ چانهہ ۽ ناشتو تيار آهي يا نہ؟ ٽيبل تي لڳرايو، سڀ چانهن جو انتظار ڪري رهيا آهن.'

مان هڪدم چوڪس ٿي ويس. هونئن تہ سڀ تيار هو بس ٿهڪيل ياڻي لاهي چانهن پتي وجهڻي هئي. ڦرتيءَ سان چانهن ناشتو ٽيبل تي لڳرايو تہ سڀ اچي ٽيبل وٽ جهڳٽ ٿيا.

ڪرسين تي ڪجھ بزرگ مرد ۽ زنانيون ويٺا هئا ۽ نن‌ڍي ٿهيءَ وارا تہ وهڻ شان جي خلاف پيا سمجهن جو فيشن اڄ ڪلهہ بفو سسٽم جو آهي. وهڻ سان ڪپڙن جي ڪريز بہ خراب ٿيڻ جو ڊپ آهي.

مونکي اڄ اهو ڏسي عجب لڳو تہ چاچي اڄ وارن ۾ ڪجاب هڻائي ڪارا ڪرائي آئي هئي. شايد شاديءَ لاءِ چشمو بہ نئون ٺهرايو هئائين. فريم چم چم چمڪيس پئي. اڄ تہ ڪير ڪونہ چوندو تہ هوءَ ڪو پنجن سالن جي آهي. هونئن تہ چاچي ستر سالن کان گهٽ نہ لڳندي آهي. بيون سڀ متياڻيون پاڻ کي جوان ڏيکارڻ لاءِ نقلي ساڌنن جو استعمال ڪري آيون هيون جئين بڍاپي کي نڪاري سگهن. پر هيءُ ڇا؟ چاچي جو پوٽو پليٽ کڻي ڪائيندو اچي چاچيءَ جي هنج ۾ وينو. ٻيلي، هن تہ ڏاڏي چئي چاچيءَ کي

ٿو لڳي.

اکين ۾ ممتا پري، نينهن ڀري مايڙيءَ جي مورت تري آئي. مايڙي ڪيڏو نه مٺو لفظ آهي. دنيا جي سڀني نعمتن کان وڏي نيامت امڙ ابو، اڻ ڇيو. هاڻي مونکي منهنجي جنني، جنم دائري ،مايڙيءَ جي ياد ايتري قدر اچي گهايل ڪيو جو مان پاڻ روڪي نه سگهيس، منهنجي اکين مان لڙڪ ٽم ٽم ڪري وهڻ لڳا. مان من جي پياس لاهڻ لاءِ يڪٽڪ ٻڍڙيءَ کي ڏسڻ لڳيس، پر ڳوڙهن جي ڪري اکين تي ڌنڌ هئڻ سبب هن جي صورت به ڌنڌلي نظر اچڻ لڳي.

سوچيان پئي هيءَ امڙ، هن عمر ۾، هن ٻڍاپي ۾ جڏهن زندگيءَ جي شام ۾ هن کي آرام ڪرڻ گهرجي. سڄي عمر وهي وهي سائي پٽڻ جي ويلا ۾ هوءَ اهڙي ٽڏي پاڻيءَ ۾ ويني باسڻ ڌوئي. مونکي ڏسندي ئي سيءُ پيو پوي، پر هوءَ پنهنجي ڪم ۾ اهڙي ته مهم هئي جو هن کي ته پنهنجي ڪم کان سواءِ ڪا سمڪ ئي نه هئي. ڪم پوڄا آهي پوءِ هو ڪهڙو به هجي ننڍو چاهي وڏو بس لڳن سان ڪجي اها سکيا ڪير هن کان سکي.

مونکي منهنجي عمر جيڪا هن شاديءَ جي موقعي تي به نه اچي سگهي هئي تهي دل سان ياد اچڻ لڳي.

مون ٻڍڙي امڙ کي سڏ ڪري چيو، ’امان توهان هن عمر ۾ ايڏو ڪم پيا ڪيو ڇا توهان کي ٻار ڪونهي؟

تئي؟

هوڏانهن ڪير لاڏو پيو ڳائي-

نندڙي مليس ڪنوار لاڏو چو نہ مرڪي

سهڻي مليس ڪنوار لاڏو چو نہ مرڪي

هتان ڪان هُتي ۽ هُتان ڪان هتي ڦيرا پائي سيني سان ڪجھ ڪجھ ڳالهائي رهيو آهي. اڄ تہ هر ڪو هن سان ڳالهائڻ لاءِ آتو آهي، وجھہ پيو ڳولهي پر گهوٽ راجا جلد جند ڇڏائي پنهنجي متر منڊليءَ ۾ وڃي ٿو ساهہ پٽي.

ڪافي وقت انهن نظارُن ۾ نڪري ويو تہ وري اڇي نظر ٻيڏڙي امڙ تي پئي. هوءَ اڄان باسڻ ۾ رڌي پئي هئي. مهينو هو ڊسمبر جو پر هن کي جڻ سيءُ ئي نہ پئي پيو. شال بہ لاهي ڪناري رکي ڇڏي هئائين تہ مٿان ميري ٿي وڃي.

من ۾ اونڌمانڌ تہ پلا هن ٻيڏڙيءَ سان منهنجو ڪهڙو ناتو؟ هيڏو لڳاءُ ڇو ٿو پيو ٿئي؟ هيڏا نظارا ڇڏي نظر اتي اٽڪي ڇو ٿي؟

ڪجھ سمجھہ ۾ ئي نہ پيو اچي. سوچيان ئي پئي هن جي صورت ڪنهن جي صورت سان ميل ٿي کائي؟ پر ڪنهن جي؟ اهو ياد ئي نہ پيو اچي.

اڪيون ٻوٽي مٿو ڪنهيم ڪجھ ڌيان ڪرڻ سان هڪ صورت سامهون آئي. ياد چٽي ٿي آئي، اڙي اها صورت تہ منهنجي امڙ، منهنجي جيجل، منهنجي جننيءَ جو عڪس

ساٽيون اچي پهتيون ۽ پنهنجي پنهنجي ڪم کي جنبي ويون.

مان تہ سڀ ڪم پلجي بس امڙ جي عڪس کي ئي ھن امڙ جي صورت ۾ پئي ڏسان. جيترو پئي ڏسان اوترو منهنجي امڙ جي صورت ھن جي عڪس ۾ ھوڻ وڌيڪ پئي نظر اچي.

اھا ئي سنهڙي ۽ ڊگهي ڪٺ ڪاٺي، ھڏين جو پڃرو ھيءَ بہ ھئي پر ھن ۾ اجان ڪم ڪرڻ جو جزبو ۽ سرير ۾ ڦرتي ھئي.

ٻئي ڏينهن وري ھن سان ڳالهائڻ کان پاڻ کي مان نہ روڪي سگهيس. سڌ ڪري ڳالهائڻ لڳس من ماءُ جي سڪ پوري ڪري سگهان.

پوءِ امڙ توھان جي ڇوڪري ڪيئن؟

امان منهنجي ڇوڪري لکن ۾ ھڪ، جھڙي نجو سون. ھوءَ تہ پڙھيل آھي ۽ نوڪري بہ ڪندي آھي. چوي بہ ٿي امان توھان مون وٽ ھلي رھو. پر مان نياڻيءَ وٽ ڪئين وڃان؟ جيستائين ھڏين ۾ طاقت آھي ھلندس اڳيان بہ رکڻ وارو لڄ رکندو.

پلا ڇوڪرا ڇو ڪونہ پڙھيا؟

'نندي ئي پيءُ گذاري وين. پيءُ جي گذرڻ کان پوءِ ويا ھٿن مان نڪرندا. نڪو پڙھيا نڪو ڪو ھنر پرايائون. ھاڻ مان ئي ڪم ڪيان ۽ گهر ھلايان. ھو اچي نهي نڪي

هن يڪدم چيو، ’نه امان ائين نه چئه جيئندڙ منهنجا به جوان پٽڙا آهن ۽ هڪ سڪيلڌي ڌيئڙي به آهي. ڇوڪري ته شادي ڪري ساهرن ۾ سکي آهي پر ڇوڪرا سڌي پير تي ڪونهن.

ائين چوندي هن جي اکين ۾ پاڻي تري آيو. ڳلو گهگهجي ويس ۽ اڳيان هوءَ ڪجھ ڳالهائي نه سگهي.

رات جو روٽي ڪارائي باسڻ صاف ڪري امڙ بين ڪم ڪندڙ زالن سان پنهنجي گهر هلي وئي.

سڄي رات مونکي ننڊ نه آئي. سوچيان پئي ڏس قدرت جا ڪرشما منهنجي امڙ جا ٻئي پٽ سڌي پير تي آهن ايشور جي ديا سان گهرَ ۾ ڪا ڪمي ڪونه اٿن، گهر خوشحاليءَ سان ڀرپور آهي صرف امڙ جي تبيعت ئي ناساز ٿي رهي. هوءَ ته هاڻي بستري سان چنبڙي پئي آهي. هڏين جو پڃرو رهجي وئي آهي. گهٽي اُٿ ويهه به نه ٿي ڪري سگهي. سرير ڪمزور، بيزار، بيمار ۽ لاچار لڳو پيو اٿس. ڪنهن ڳالهه ۾ من ئي نه ٿو لڳيس. سچ آهي تندروستي هزار نعمت آهي.

مونکي لڳو ته هن امڙ وانگر منهنجي امڙ اُٿي اچي سگهي ها ته هن شاديءَ ۾ چار چنڊ لڳي وڃن هان. وڏڙن بزرگن کي ننڍڙن جي ول وڌندي ڏسي ڪيڏي نه خوشي ئي ٿئي ان جو بيان لفظن ۾ ڪرڻ ناممڪن آهي.

ٻئي ڏينهن صبوح ساڍ ٻيڙي ۽ هن جون سنگي

هن کي سندس سوال جو جواب ملي ويو هو.

هن شال لپيٽي ۽ نراس قدمن سان ٻاهر هلي وئي. هميشه لاءِ.

اڄ سال گذري ويا آهن پر مان هن سان وري نہ گڏجي سگهي آهيان. من ڪندو آهي امڙ جي عقص سان هڪ دفعو تہ وري گڏجان. ذهن تان هن جي ياد وسري ئي نٿي. ذهن ۾ اڄ بہ سوال اندر ۾ ولوڙا مچائي رهيا آهن....

’امڙ ڇا اڄان تائين ڪم ڪري جوان پٽن جو پيٽ پاليندي هوندي؟‘

’ڇا اڄان هن ۾ ڪم ڪرڻ جي شڪتي رهي هوندي؟‘

امڙ کان پوءِ هن جا پٽ ڇا ڪندا؟

اهي سوال سوچي دل انهن جا جواب ڳولهڻ جي ناڪام ڪوشش ڪندي آهي. اندر ۾ سوالن جو طوفان ايڏي تباهي مچائيندو آهي جو ننڊ منهنجي اکين کان ڪوهہ پري ڀڄي ويندي آهي.

روئي تي وهن.

امڙ جي حالت تي پنهنجي اکين ۾ ڳوڙها اچي ويا. هوءَ عجب ۾ پئجي ويئي پلا تون ڇو ٿي روئين؟

’امڙ مونکي تنهنجي بيبسيءَ تي روئڻ اچي ويو پيو ته توکي ڏسي منهنجي امڙ مونکي ياد اچي ويئي. هوءَ ته ڪٿ تي پئي آهي بلڪل شڪل شيپ تو جهڙي. تو ۾ مان پنهنجي امڙ جو عقص پئي ڏسان.

هنن منهنجا ڳوڙها اگهندي پيار سان چيو، ’نه روءُ مان به تنهنجي ماءُ جهڙي ئي آهيان.‘

امڙ ايمان جو اهڙو وڏو مثال جو شاديءَ کان پوءِ ڪيتريون شيون ٻچي پيون پر هن هڪ ڪي هٿ نه لاتو جيڪي مان هن کي هٿ سان ڏنو سو هن قبول ڪيو.

موڪلائڻ مهل مون چيو مانس، ’پلا امڙ منهنجي لائق ڪا شيوا هجي ته ٻڌايو.‘

هن منهنجي منهن ڏانهن آسائتي اکين سان نهاريندي چيو، ’منهنجي هڪ پٽ کي گود ڪٽندا؟

مان عجب ۾ پئجي ويس من ۾ چيم ڇوي تي پٽ سڏي پير تي ڪونهين اهڙي ٻار کي گود ڪٽي ڇا مان امڙ وانگر عمر پر روئيندي رهندس ڇا؟

هن جو سوال ئي منهنجي لاءِ وڏو مسئلو هو. مان هن کي اکين کان پنهنجون اکيون چورائي ذرتيءَ تي ڪٽي ڪپايون.

موڙو اچي ويو آهي. پير ڪافي سڄي پيو اٿس جنهن جي علاج لاءِ هن کي اسپتال ۾ ڀرتي ٿيڻو پيو آهي.

ملٽري اسپتال ۾ ڊاڪٽر ۽ نرسون ئي مريض جي اهڙي سنڀال ڪندا آهن جو پنهنجن جي ته هتي ضرورت ئي نه پوندي آهي. ها وقت به وقت راجيش جا ساٿي اچي هن سان گڏجي گپ شپ هڻي ويندا آهن.

شام جو وقت آهي. راجيش جو همدم دوست دليپ هن سان اڄ جي سڄي ڏينهن جي ڪاريه ڪرم جي جانڪاري ڏئي رهيو آهي. ايتري ۾ ليڊي ڊاڪٽر مٿان سينڊل جي ٺڪ ٺڪ ڪندي لهي ٿي. سيني مريضن جو ڌيان ڊاڪٽر تي وڃي ٿو ڪپي. ڊاڪٽر راجيش جي پلنگ ڏانهن وڌي ٿي. دليپ اٿي ڊاڪٽر کي وش ٿو ڪري ۽ راجيش سان ڊاڪٽر جي سڃاڻپ ٿو ڪرائي.

’راجيش هيءَ اٿئي ڊاڪٽر چندرا ۽ ڊاڪٽر هيءَ اٿو منهنجو لنگوٽيو يار ڪيپٽن راجيش.‘ ڊاڪٽر چندرا راجيش جي شڪل ته چتائي نهاري ٿي.

راجيش جا ڪارا-ڪارا گهنگهرالا وار، چمڪندڙ ڪاريون اکيون جن ۾ ايندڙ زندگيءَ جا سونهري سپنا سجيل آهن، آشاوادي ۽ جيون سان ڀرپور. راجيش هڪ ڇاهوڪو نوجوان آهي. قداور جسم جو مالڪ. واقعي

ديش جي صدقي

مسوريءَ جي مال روڊ تي ويساکين جي نڪ نڪ ڪندي راجيش سان گڏ خوبصورت چندرا کي ڏسي روڊ تي هلندڙ هر راهگير جي بي ميل جوڙيءَ تي پوڻ بنان نہ پئي رهي سگهي.

گهڻا من موجي تہ هن جوڙيءَ کي ڏسي کلي هن شوخ حسينا تي رمارڪ پاس ڪري هن جي کلي پيا اڏائين.

پر چندرا تہ هنن جي کلءِ رمارڪ کان بيخبر راجيش سان هني مون ملهائڻ جو پورو مزو وٺي رهي هئي. هن کي ڪنهن جي رمارڪ پريشان ڪونہ ڪيو. هن کي فخر هو پنهنجي راجيش تي جنهن ديش جي صدقي پنهنجي ٽنگ جي قرباني ڏيئي پنهنجي ماترڀوميءَ جي قرض کي لاهي پنهنجو ڀاڳ اوچو ڪيو هو.

چندرا پنين خيالن جي پنور ۾ ڦاسندي انهن ۾ گم ٿي وئي. هن کي راجيش جي پهرين ملاقات ياد اچي ماضيءَ جي منڙي چولين ۾ هچڪولا کائڻ لڳي...

ملٽري اسپتال جي اسپيشل وارڊ ۾ ڪيپٽن راجيش پلنگ تي ليٽيو پيو آهي. ٽريننگ پريڊ ۾ اڀياس جي دوران راجيش کي مٿان ٽپ ڏيندي پير ۾

پھرئين ئي ملاقات ۾ ٻئي دل هڪ ٻئي جي حوالي ڪري ويٺا. اهڙي ڳالهہ نہ هئي تہ راجيش هن کان اڳ خوبصورت ڇوڪريون ڏٺيون ئي ڪونہ هيون پر انهن ۾ اهو سليڪو اهي ڳڻ موجود نہ هئا جيڪي چندرا ۾ هئا. جهڙو هوءَ هئي خوبصورت ان ۾ سون ۾ سهاڳو هو هن جو پيشو. ڊاڪٽر مطلب شيوا جي پاونا.

چندرا ڪي وري راجيش جي اکين موهي وڌو. هوءَ بين مريضن جو بہ معائنو ڪندي جيستائين وارڊ مان نڪري نہ وئي تيستائين راجيش جي اکين هن جو پيڇو نہ ڇڏيو.

چندرا بہ اکيون چورائيندي هر هر راجيش ڪي ڏسندي رهي. چوندا آهن دل کي دل سان راحت رهندي آهي. ڏينهون ڏينهن راجيش ۽ چندرا جو پيار سڄي اسپتال ۾ مشهور ٿي ويو ۽ راجيش جي ٺيڪ ٿيڻ کان پوءِ بہ هو گڏجندا رهيا.

ان وچ ۾ ويلنٽائين ڊي تي راجيش چندرا جي نينڊ تي هن جي گهر گلابي گلن جو گلدستو ۽ ڪارڊ ڪٽي ويو. ان ڏينهن ئي چندرا جي پيءُ سان هن جي ملاقات ٿي.

واسديو ملڪاڻي ڪرنل جي پوسٽ تي ملٽري ۾ ئي آفيسر هو. هو تمام سنجيدهہ ۽ سلجهيل انسان هو.

راجيش جي اچڻ تي هن انهين جي آجيان

ئي ملٽري آفيسر پئي لڳو. ان ۾ ڪو شڪ نہ هو.

راجيش بہ ڊاڪٽر چندرا کي وش ڪري ان تي اکيون کپائي ٿو. چندرا ڄڻ سرڳ جي اپسرا وانگر آسمان تان ڌرتيءَ تي لهي آئي هئي. گلابي سلوار ڪرتي ۽ چنيءَ ۾ هن جي سندر سونهري بدن هيڪاري گلابي گل جيان پيو نظر اچي. ٻئل گلابي گمن جي مشاهبت پيا بکن. ڊريس جي مٿان هاف اچو ڪوٽ جيڪو ڊاڪٽر جو سچاٽپ جو سئمپل آهي. گلي ۾ اسٽيٿسڪوپ پئي لٽڪيس. ڊريس سان ميچ ڪندا ڪنن ۾ گول ننڍڙا ٽاپس ڄڻ هن جي خوبصورتيءَ ۾ چار چنڊ لڳائي رهيا هئا. گلي ۾ سنهين سوني جي چين ۾ ٽوپس جهڙو گلابي لاڪيٽ چندرا جي پنسد جي راجيش من ئي من ۾ ساراهہ ڪرڻ لڳو. ڏائي هٿ جي ڪرائيءَ ۾ چمڪندڙ ليڊيز رسٽ واچ.

چندرا راجيش جي چارٽ جو معائنو ڪندي پير جي جاچ ڪئي ۽ دليپ سان ڳالهائڻ ۾ مشغول ٿي وئي. دليپ چندرا کي سچاٽيندو هو جڏهن تہ راجيش هن کي پهريون دفعو ڏسي رهيو هو.

چندرا جو آواز منو جهڙو مصري ۽ ان سان گڏ هئي هڪ موهڪ مسڪان. مسڪرائيندي ٻئل ۾ جيڪو ڊمپل پيو پويس راجيش ڄڻ ان ۾ وڃي ڪريو ۽ وري نڪري نہ سگهيو.

ڪٿ نہ ڇڏيائين ۽ سال ڪان پوءِ وچي اُن سان ملي.'

راجيش، 'تڏهن مونکي لڳو تہ تنهنجي پيءُ جي اکين ۾ مون سان ڳڏجڻ مهل ڳوڙها اچي ويا هئا شايد انهن کي پٽ جي ياد اچي وئي هوندي.'

بيئرو ڪاقي کڻي آيو ۽ ٻئي پيئڻ لڳا.

ڳالهين ۾ ڪيڏي مهل رات اچي تي خبر ئي نہ پين. جڏهن چندرا جو پيءُ شام جي سئر تان واپس موٽيو تہ ٻنهين کي هوش آيو. راجيش هڪ دم اُٿي کڙو ٿيو ۽ ڪرنل واپس هن کي وهاريندي ٻئري کي راجيش جي روٽي بہ ٺاهڻ جو آرڊر ڏنو.

ملٽري وارا تمام ڪشادي دل ۽ ويچارن جا ٿيندا آهن. جيون ۾ ايٽ، ڊرنڪ ۽ بي ميري جو اديش کڻي هلندا آهن. پر انهن ۾ بہ انساني جزبا برپا هوندا آهن. جن ۾ ڪٽنب لاءِ پيار، محبت سان گڏ ماتريومي لاءِ مري مات تي وڃڻ جي تمنا جو جزبو دل جي اندرينءَ تهہ تائين پريل هوندو آهي.

چندرا ۽ راجيش جو پيار پروان چڙهيو. ٻنهين عمر ڀر گڏ رهڻ جا واعدا ۽ اقرار ڪيا ۽ پوءِ راجيش پنهنجي پوسٽنگ ڊيوٽيءَ تي هليو ويو.

ٻئي هڪ ٻئي جي خط جو بيسبريءَ سان انتظار ڪندا هئا. پر چوندا آهن تہ بندي جي من ۾ هڪڙي تہ صاحب جي من ۾ ٻي. قدرت اهڙي اچي ٻڻي جو

ڪندي هن کي ڳلي لڳايو. ان وقت هن جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا. اهو راجيش کان لڪل نہ هو. واسديو جلد اتان هليو ويو ۽ چندرا کي سڏ ڪرائي هن جي لاءِ ڪافيءَ جو بئريءَ کي آرڊر ڏيئي نڪري ويو.

چندرا ۽ راجيش پاڻ ۾ منيون منيون ڳالهيون ڪرڻ لڳا. سامهون هڪ ٺاهوڪي نوجوان جي تسوير تي تازن گلن جي مالها پاتل ڏسي راجيش پڇيو، 'چندرا هيءَ تسوير ڪنهن جي آهي؟ چندرا پاو پري نظرن سان تسوير ڏانهن نهاريندي چيو، 'راجيش هيءَ منهنجي سڪيلڌي ڀاءُ جي تسيوير آهي هو بہ ملٽريءَ ۾ ڪيپٽن هو پر اڳين لڙائيءَ ۾ هو دشمن جو مقابلو ڪندي شهيد ٿي ويو.'

ايترو چوندي چندرا روئڻ لڳي. ايتري قدر جو اوچنگارون ڏيڻ لڳي. راجيش ڦهريون دفعو هن کي ڀاڪر ۾ ڀريندي چيو، 'آءِ ايم ساري، تو تہ مون سان اهڙي ڪا ڳالهہ ئي ڪونہ ڪئي.'

چندرا کي پاڻي پياري هن اڳتي چيو، 'چندرا تون پنهنجي ڪٽنب جي باري ۾ تہ ڪجھ ٻڌايو ئي ڪونهين!'

چندرا چيو، 'اهڙو ڪو موقعو ئي ڪونہ آيو. اسان گهر ۾ ٻئي ڀيءُ ڌيءُ ئي آهيون. ڀاءُ جي شهيد ٿيندي ئي ممي بيمار رهڻ لڳي ۽ پٽ جي وڇوڙي ۾ وري

هن کي ان ذپ جي ساگر مان آتت جي لهرن سهاري پار ڪرائي هوش ۾ آڻيندو هو. پر گهڻا ڏينهن؟

چندرا کنهن حال ۾ راجيش کي ڇڏڻ لاءِ تيار نہ هئي.

آخر چندرا ارادو ڪيو تہ هوءَ بہ سرحد تي وڃي زخمين جوانن جي شيوا ڪري پنهنجي من کي شانت ڪندي. ٿي ٿو سگهي هڪ ڏينهن راجيش بہ هن کي اتي ملي وڃي.

چندرا جي پيءُ کي بہ اهو سمجهائڻ سئو لڳو پر اولاد جي جريءَ هن کي موهہ جي زنجير ۾ جڪڙي وڌو چيائين، 'پٽ اڪيلي ڌيءُ انهين کي بہ موڪلي ڇڏيان تہ مان اڪيلو ڪنهن جي سهاري جيئندس؟

بئي هڪ ٻئي سان گڏجي روئڻ لڳا. پر پوءِ فوجي فرض ڪٿيو ۽ چندرا کي سرحد تي وڃڻ جي اجازت ملي. سرحد تي تہ ڊاڪٽر جي سخت ضرورت هئي، جلد ئي چندرا جي وڃڻ جو بندوبست ٿي ويو.

چندرا هر زخمي فوجيءَ جي شيوا لڳن سان ڪندي هئي. چوندا آهن جتي چاهہ اتي راهہ.

راجيش کي ٽنگ ۾ گولي لڳي هئي پر دشمن هن کي مئل سمجهي ڇڏي هليا ويا. گولي ڪافي وقت نہ نڪرڻ سبب ڪافي رت وهي ويو هوس ۽ زخم بہ گهرو ٿي ويس. جيئن ئي راجيش اسپتال ۾ پهتو چندرا هن جي شيوا ۾ ڏينهن رات هڪ ڪري ڇڏيو پر ڪوشش

دشمن پارت تي اچي ڪاهہ ڪئي ۽ راجيش کي ديش جي رکشا واسطي سرحد تي موڪليو ويو.

هاڻي تہ چندرا جو من ويڳاڻو رهڻ لڳو. ايشور کي ٻاڏائيندي هئي تہ راجيش سک سان واپس موٽي تہ ٻئي سونهري سنسار ۾ نئين جيون جيّ شروعات ڪن.

پر هڪ ڏينهن ٽي ويءَ تي خبر پئي تہ ڪيپٽن راجيش سرحد تي دشمن جو تمام همٿ سان مقابلو ڪندي هن کي سيما تان ڪديڙي پنيان پير ڪري پچڻ لاءِ مجبور ڪيو. اڪيلي راجيش دشمن جي ڏهن سپاهين کي ڌرتيءَ تي ليٽائي ڇڏيو. پر ان کان پوءِ راجيش لاپتا آهي ۽ هن جو ڪوبہ سماچار ڪونهين.

ايترو ٻڌندي چندرا کي تہ هوش ئي نہ رهيو. هوءَ سوچڻ لڳي ضرور راجيش دشمن جي هٿ چڙهي ويو آهي. هن کي خراب خيال ۽ سپنا اچي ڏڪائي ڇڏيندا هئا. سپني ۾ ڪڏهن هوءَ ڏسندي هئي تہ راجيش کي زنجيرن ۾ جڪڙي سپاهي بيدرديءَ سان گيلهي پيا وجن. ڪڏهن ڏسندي راجيش کي گولي لڳي آهي. هو زخمي حالت ۾ بکيو پياسو ريگستان جي بيابان ۾ اڪيلو پيو آهي. ڪڏهن ڏسندي راجيش کي دشمن ماري ڇڏيو آهي ۽ اڪثر هوءَ ڊڄي ننڊ مان جاڳي ويندي هئي. پگهر هن جي پيشانيءَ تان ريلا ڪري وهڻ لڳندو هو ۽ اهڙي وقت هن جو پيءُ ئي

گهر وني آئي ۽ پوءِ ويساکين جي سهاري راجيش کي هلايو ويو.

ڪجهه وقت کان پوءِ دشمن پويان پير ڪري ڀڄندا نظر آيا.

٢٦ جنوريءَ تي راجيش کي ماترڀوميءَ جي رکشا ڪندي جان جوکم ۾ وجهي بهادري ڏيکارڻ تي 'وير چڪر' ملڻ جي گهوشڻا ٿي.

چندرا راجيش کي وهيل چيئر تي وٺي راشٽرپتيءَ کان 'وير چڪر' ڏيارڻ مهل ايترو تہ خوش هئي جيتري ڪڏهن نہ ٿي هئي. هن جو ٻاٽ فخر سان اوچو پئي ٿيو. پريان لائوڊ اسپيڪر تي ويرتا جو هيءُ شعر ڳائو پيو وڃي-

ڀارت منهنجو ديش مهان

بلند آ ان جو جڳ ۾ اسٿان

وير سپوتن جو جت واسو

سدا رکون شل هن جو ڌيان

ڀارت منهنجو ديش مهان

ڪندي ٻه هوءَ راجيش جي ٽنگ کي ڪٽائڻ کان نه بچائي سگهي جو ٽنگ ۾ زهر ڦهلجي ويو هو.

ٽنگ ڪٽجڻ کان پوءِ راجيش نيڪ ٺيڪ لڳو پر هاڻي اپاهج ٿيڻ ڪري هو چندرا کان پري رهڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو. هڪ ڏينهن چندرا روئيندي چيس، 'راجيش اڄ ڪلهه تون مونکان خفا ٿو رهين سو ڇو؟'

راجيش جواب ڏنس، 'چندرا هاڻي مان اپاهج آهيان. پيار ڪرڻ ۽ زندگي گذارڻ ٻئي الڳ الڳ ڳالهيون آهن. تنهنجي وڏي زندگي پئي آهي هاڻي صرف پاوڪتا سان ڪم نه هلندو. اسان کي حقيقي سچائيءَ جو مقابلو ڪرڻو آهي. تون ڪنهن سٺي نوجوان سان شادي ڪري سکي جيون گذار، منهنجي سچي خوشي ان ۾ ئي آهي ۽ مان توکي اها نيڪ صلاح ٿو ڏيان.'

ايترو اپديش ٻڌي چندرا زار-زار روئڻ لڳي. چيائين، 'هندو استري جنهن سان زندگيءَ ۾ پيار ڪندي آهي، شادي ٻه انهيءَ سان ئي ڪندي آهي، تون ئي منهنجو پهريون ۽ آخري پيار آهين. شادي ته مان تو سان ئي ڪندس نه ته ڪنواري رهندس. جيڪر اهو حادثو شاديءَ کان پوءِ ٿئي ها ته مان ڇا ڪيان هان؟'

چندرا جا پختا ويچار ڏسي راجيش ۽ چندرا جي پيءُ کي هار مڃڻي پئي.

چندرا راجيش کي نيڪ ٿيندي ئي پنهنجي

رواج آهي.

اڄ ٻٻوءَ جي ڇٹي آهي، ڇهين ڏينهن ڇٹي ٿيندي آهي، پنڊت کي گهرايو ويو هو، جنهن ڇٹي ناهي ٻٻوءَ جي مٿن ڪان رکي ۽ گڏ قلم ٻہ. پوءِ پنڊت ڪجھ منتر اچارڻ ڪيا ان وقت امان ٻڙ جي مٹي ماني کائيندي وئي ۽ پنڊت ٻٻوءَ جو نالو ٻٻوءَ جي ڪن ۾ ٻڌايو. ٻٻوءَ تہ نالو الاءِ ٻڌو يا نہ پر سيٹي پاسي واڌايون وري ويون.

سيٹي ڇيو مهراج نالو ماڊرن رکجو مٿان پراڻي زماني جو رکو تہ پوءِ پيو عمر ڀر توهان کي ياد ڪري.

مهراج بہ هو ماڊرن چيائين توهان جي مرضي جيڪو رکيوس 'پ' تي رکجوس. سيٹي گهڻائي نالا ٻڌايا آخر 'پريم' نالو سيٹي کي وڻيو ٻبو هاڻي 'پريم' هو.

بابا پڇڻ لڳا، 'مهراج هن جو ڀاڳ تہ سٺو آهي؟'

مهراج، 'سائين هيءَ تہ راڄ ڪندو. موٽرن ۾ گهمندو. بنگلن جو مالڪ ٿيندو. مزا ماڻيندو. بابا خوش ٿي گهڻي ڏڪڻا مهاراج کي ڏني. مهراج بہ خوش ٿي روانو ٿي ويو.

پوءِ هليو روٽيءَ جو دور شروع ٿيو. ڪافي طعام نهرايا ويا هئا ۽ مٺاين جي بہ ڀرمار هئي.

پريم لاڏ ڪوڏ ۾ پلجندو هو. هن جي ڪير ۽ ننڊ جو پورو ڌيان رکيو ويندو هو. جڏهن مالش ڪري سمهاريو ويندو هوس تہ ان ڪمري ۾ ڪنهن کي اچڻ نہ ڏنو ويندو هو جيئن هو ڪچي ننڊ مان جاڳي نہ پوي ۽ پوءِ روئي نہ. امان

ممتا جي مېڻ

واڌايون هجنو سيٺ ليکرام -پنهنجون واڌايون چوندي چوندي بابا جو منهن ئي نہ پيو ٽڪجي. سونيءَ جي آگر پڪڙي بابا ڪالونيءَ مان جتان پيا نڪرن واڌايون پيون ورائجن. پر سوني ننڍڙي ٻار ڇا سمجهي تہ ڇاجون واڌايون! پر بابا جي خوشي ڏسي لڳي پيو تہ ضرور ڪا وڏي خوشيءَ جي ڳالهہ آهي.

پوءِ ٽن ڏينهن کان پوءِ جڏهن امان ڳُڏي جهڙي ننڍي ببوءَ کي هنج ۾ کڻي آئي تہ چيائين هي اٿئي تنهنجو ننڍڙو ڀاءُ. تڏهن سمجهہ پئي تہ ڀاءُ جي خوشيءَ ۾ واڌايون پيون ورن.

ببوءَ جو گول گول منهن، ننڍيون ڪاريون اکيون، سهڻيون آڱريون هڪ اڏيت عجب جي تاصير هئي.

ڇهين ڏينهن گهر جي حال کي رنگبرنگي فطيلن ۽ ڦوڪڻن سان سجايو ويو هو. روشنيءَ جو بہ خاصو بندوبست ڪيو ويو هو. امان بابا جي خوشيءَ جو تہ ڪو پار ئي نہ هو. ببوءَ کي گلابي ڪريف جي ريشمي فراڪ پاتي ويئي هئي. امان بہ گلابي رنگ جو ڪڙتو ۽ پتلون پاتي هئي. مٿان گلابي پوتي پائي منهن ٿورو ڍڪيو جڻ نئين نويلي ڪنوار پئي لڳي. جو گهر ۾ وڏا بابا ۽ گهڻئين مٽ مائٽ آيا هئا. سنڌين ۾ خوشيءَ جي موقعي تي گلابي ڪپڙا پائڻ جو

امان جي خوشيءَ جو پارو نہ هو. ننڍي هوندي تہ اسان کي سمڪ ئي ڪونہ پئي تہ پريم تي ئي ڇو ايڏي ممتا لٽائي ويندي هئي؟ پر وڏي ٿيڻ کان پوءِ ئي اسان کي اهو راض سمجھہ ۾ آيو تہ ٻن ڌيئرن کان پوءِ پٽ ٿيو هو جنهن جو لاڏ وڌيڪ هو. ٻن ڌيئرن جي لاڳيتو ٿيڻ تي ڏاڏيءَ تہ روئي ڪٽي ڪن ڪيا هئا. امان کي اٺندي وهندي طعانا ڏيئي هن جو اندر ساڙي ڇڏيو هئائين. امان هيسجي ويئي هئي. پر پپوءَ جي جمندي ئي امان جي جڻ لاٽري لڳي وئي. هوءَ ڏاڏيءَ جي نظر ۾ ئي نہ پر بابا ۽ سماج جي نظر ۾ بہ چڙهي ويئي هئي. گهر جو وارس، ڪُل جو ديپڪ ۽ چت جو چراغ هو پپو. امان جي اکين جو تارو. اسان ٻنهي ڀينرن بہ ممتا سان هن کي پاليو. ڇوندا آهن وڏيون ڀينرون بہ ماءُ جو روپ ٿينديون آهن.

بابا ڇوڪرين کي گهڻو پاڙهڻ جي خلاف هئا. بس چوندا هئا ڇوڪرين کي تہ مان ايترو ئي پڙهائيندس جو اؤکيءَ ويل پنهنجي پيرن تي بيهي سگهن. پر پريم کي تہ مان قرض وٺي بہ پڙهائيندس جيتور هو پڙهڻ چاهي.

ٿيو ابتو. پريم کي پڙهڻ ۾ چاهہ هو ڪونہ. پر سونو ۽ وڏي ساوتريءَ کي پڙهڻ جو اهڙو جنون هو جو ٻئي لڪي لڪي پڙهنديون هيون ۽ اوچ شڪشا وٺي وڏن عهدن تي نوڪريءَ تي بہ لڳيون. پريم انجنيئرنگ ۾ ايڊميشن ورتو. پئسي جي ٻوتي تي ڊگري حاصل ڪرڻ اڄ ڪلهہ جو فيشن

اشارن سان ڳالهائيندي هئي ۽ چپن تي آڱر رکي اسان کي چپ رهڻ جي حدايت ڪندي هئي.

مالش ڪرڻ مهل نڪ چنهنبارو ڪرڻ لاءِ هن کي ايزائه ايندو هو ۽ هو ڏاڍو روئيندو هو پر امان جو چوڻ هو تہ نڪ منو تي ويس تہ وڏو تي هو چوندو هيءَ پڪوڙي جهڙو نڪ ماءُ پيءُ جي نشاني آهي. روئڻ تي امان چوندي تہ روئڻ ٻارن لاءِ ڪسرت آهي. ان سان ڦڦڙ مضبوط ٿيندا. پوءِ پپوءَ کي مني تيل سان سرير جي مالش ڪري سنان ڪرائيندي هئي. سنان ڪان پوءِ سرمو پائيندي هوس ۽ بدڙيءَ وانگر ٻنڌڻ ۾ ٻڌي کير پياري پوءِ لولي ڳائيندي هئي-

منهنجي ٻارڙي کي لوڏيو مان پاڻي پرڻ تي وڃان منهنجي پراڻ کي لوڏيو مان پاڻي پرڻ تي وڃان

پريم ڪافي ڪلاڪ آرام سان سمهيو پيو هوندو هو تہ امان کي چنتا ٿيندي هئي هن جو ڳلو سڪي ويندو ان ڪري ڦوديني جون ٽڪيون ۽ نندا ڦوٽا ڪتي چاٽي تمام سنهڙو چاتو تيار ڪندي هئي ۽ وقت بہ وقت هن کي چٽائيندي هئي. ان وقت پپو نندڙن چپن کي چوري چاتو چٽيندو هو تہ اسان کي ڏسي مزو ايندو هو.

اسان مان ڪير ٻار پريم وٽ پهچندو هو تہ امان اسان کي پري ڪري چڏيندي هئي چوندي، ’پري ٿيو پري ياءُ کي ايزاءُ اچي ٿيندو.‘

پريم سان گڏ ٽريننگ پيريڊ ۾ گڏ رهيل ممتا تي هو دل لڳائي ويٺو. هو پنهنجي ئي پيار جي جهولن ۾ جهولڻ لڳو. ممتا کي ڪڏهن پارڪ ته ڪڏهن پڪچر، ڪڏهن هوٽل ته ڪڏهن ڪيفي ۾ گهمائڻ کان ئي هن کي فرست نه هئي. هو ڀلا پيئرن جو ڌيان ڪري سو ڪري ڪڏهن؟ اها ڳالهه گهڻا ڏينهن لڪي نه سگهي. جڏهن امان کي خبر پئي ته هن کي سمڪ پئي.

امان پريم کي چيو، 'پٽ پهرين نياڻين جو ڪارج ٿئي ته پوءِ تون به شادي ڪج. وڏيون ڀينرون ويٺيون هونديون ته پوءِ ويهڄي ويندون. ڇوڪرن جي شاديءَ ۾ ڪو سنڪٽ ڪونهي.

پر پريم بيڪار جي پڃڙن ۾ پوي ڇو؟

امان ته چاهيو ٿي ته هوءَ پنهنجي پسند جي نونهن وٺي جيڪا خانداني هجي ۽ گڏيل ڪٽنب ۾ رهي سگهي. پر پريم ته روز اچي هشر مچائڻ شروع ڪيا.

امان به لاچار ٿي چيس، 'سوچي سمجهي قدم وڌاءِ. ايئن نه ٿئي ته گهر جهلائو ڇوڪري نه وٺي اچين ته پوءِ پڇتائڻو پوي.

پريم نڪ جواب ڏنس، 'امان تون ته انهين حساب سان منهنجي لاءِ ڪابه ڇوڪري ڪونه ڳولهي سگهندينءَ. ڪڏهن چئين هن جو خاندان نيڪ نه آهي. ڪڏهن چئين هيءَ ٿُلهي جهڙي مينهن، ڪنهن جو نڪ پڪوڙو ته ڪنهن

ٿي ويو آهي. پڙهڻ ۾ ڌيان گهٽ ۽ گهمڻ مستيءَ ۾ وڌيڪ هوس.

هر مهني پريم جي پڙهڻ جي ڳري رقم موڪلي ويندي هئي. جنهن سان بجٽ بگڙي ويو. بابا ته نياڻين کان هڪ پئسو به ڪونه وٺندا هئا. خرچ جي چنتا ۾ هڪ ڏينهن بابا کي اهڙو دل جو دورو پيو جو بابا اسپتال ويندي ويندي هميشهه لاءِ اسان کي ڇڏي ويا.

هاڻي گهر جي زميداريءَ وڏي ڀيڻ ساوتريءَ سنڀالي. هن پريم جي مٿي تي هٿ رکيو ۽ هر مهيني وڏي رقم هن کي انجنيئر ٺاهڻ ۾ موڪلڻ لڳي. گهر ۾ رکي سکي کائي ئي ڪم هلي ويندو پر هو پرديس ۾ دکي نه ٿئي. اسان سڀني جي اها ئي ڪامنا رهندي هئي.

پنجن سالن کان پوءِ پپو شان سان انجنيئر ٿي موٽيو. هن کي تمام سٺي ڪمپنيءَ ۾ نوڪري به ملي ويئي.

پريم شروع کان ئي خرچيلو هو. دوستن سان پڪچربازي، هوٽلن تي ڊنر ڪرڻ ۽ گهمڻ ڦرڻ جو شونق ڏينهون ڏينهن وڌندو ويو.

انجنيئر ڇوڪري لاءِ ڀلا مائٽين جي کهڙي ڪمي؟ شاديءَ لاءِ رشتا اچڻ لڳا. هاڻي امان ڀرين ڇوڪرين کي اڪلائڻ لاءِ پريم جا ڪن کائڻ لڳي. پر پريم پنهنجي مستيءَ ۾ ئي پورو.

اڳيان جڻ اونده اچي ويئي. امان جي ممتا جو محل پر پرائي ريت جيان اچي پٽ پيو. الڳ رهڻ کان پوءِ تہ ڏڻ وار تي ئي هو ماءُ سان گڏجڻ ايندو هو. ان وچ ۾ هو بہ ٻن ٻارن جو پيءُ ٿي ويو ۽ ڪافي گهر جون زميداريون هن تي اچي پيون. پر وڏي ڳالهہ هئي. ساهري پاسي هن جو لاڙو ويو وڌندو. سس سهرو، سالا ساليون ئي هن جو ڪٽنب پريوار هو. هتان جو موهہ هن پلي ڇڏيو.

امان کي بہ ٻڍاپي اچي گهيريو. وري ساهہ جي بيماريءَ ايڏو هلاڪ ڪيس جو هوءَ ڏينهون ڏينهن وئي ڍرڪندي. وري پٽ جهڙو هيرو جو هن جي هٿن مان نڪري ويو هو تہ هيڪارين هن کي چنتائن ڏٻرو ڪري ڇڏيو. موهہ جي وس هوءَ پريم کي اچڻ لاءِ فون ڪرائيندي هئي ۽ هن جي نہ اچڻ تي ڏيرڻ جو مٿو کائي ويندي هئي تہ مونکي پريم جي سڪ لڳي آهي.

آخر ڇوڪريون بہ نوڪريءَ واريون هيون. اهي ٻڍي ماءُ کي سنڀالين، گهر سنڀالين يا نوڪري ڪن؟

هڪ ڏينهن پريم آيو تہ ماڻس چيس، ’پٽ توکي ڇا ماءُ جي سڪ ئي نٿي لڳي؟ منهن نٿو ڏيکارين. سچ چيو اٿئون مائٽ آهي مِڻ اولاد آهي پٿر.‘

پريم، ’امان تون اسان جي چنتا نہ ڪر اسان مزي ۾ آهيون.‘ ائين چئي هوءَ رمندو رهيو. ساوتري گيٽ تائين ڇڏڻ ويس تہ پريم چيس، ’ديدي، مان ڪار وٺي رهيو

جا هٿ اڳربتيون ٽنگون ميڻ بتيون انهيءَ ڪري مون تنهنجي مشڪل سولي ڪري ڇڏي آهي. تو لاءِ نونهن ڳولهي ورتي آهي شادي به مان انهيءَ سان ڪندس. ڪجهه ڏينهن جي ڳرما ڳرميءَ کان پوءِ پريم ڪتيو امان اهو ڇئي ڪٿي بس ڪئي، سڄي عمر توکي هن سان نباهڻي آهي مان ڪهڙي عمر پر ويٺي هوندس؟' پريم ته خوشيءَ ۾ نه پيو ماپي. هِن ڏينهن جو ئي هن کي انتظار هو.

مسواڙ جي ننڍي جاءِ ۾ پريم ممتا سان شادي ڪري آيو.

ممتا ماڊرن، فئشنيبل ۽ ڳڏوڳڏ خرچيلي ۽ نڪ چڙهي به هئي. ڳڏيل ڪٽنب ۾ رهڻ هن جي وس جي ڳالهه نه هئي ڪونه. هر وقت سس ۽ نڙاڻن جون خاميون پئي ڪڍندي هئي. پريم جا ڪن پئي پريندي هئي جنهن سان هن جي دل ڏينهون ڏينهن ويو گهر مان ڪٽو ٿيندو.

ڪوشش ڪري ڪمپنيءَ جو ڪوارٽر ورتائون ۽ جهٽ ممتا کي ڏاجي ۾ مليل سامان ڪٽي ان ۾ شفٽ ٿي ويا. پر ڪمپنيءَ به مسواڙ ۾ وڏي رقم ڪٽي ڇڏيندي هئي.

ان وچ ۾ پلاٽن جي نيلاميءَ ۾ پريم به هڪ پلاٽ ورتو پر هن وٽ پئسا نه هئا ڪونه. پلاٽ جي لاءِ به هن کي پيرن اڳيان هٿ ٽنگڻو پيو. پوءِ هيڏانهن هوڏانهن لون وٺي ڪجهه ماءُ کان مدد وٺي هن جاءِ جوڙائي.

پريم جي گهر مان نڪرندي ئي امان جي ته اکين

مهينا نڪري ويا پريم جو درشن درلڀ ٿي ويو.

سياري ۾ امان کي ساهه جي تڪليف وڌي ويندي آهي، چيائين، ’ساوتري پريم کي جلد گهرائي الائي منهنجو ساهه ڪڏهن نڪري وڃي؟ اهو ئي ته مونکي ڪلهو ڏيندو. تڏهن ئي منهنجو موڪ ٿيندو. ائين نه ٿئي ته منهنجا پراڻ نڪري وڃن ۽..... ساوتريءَ امان جي منهن تي هٿ رکي ڇڏيو.

پر امان جي کنگهه جو دؤرو شروع ٿي ويو.

دوا ڏيندي ساوتريءَ چيس، ’امان تون دوا وٺ اسان پريم کي فون ٿا ڪيون.‘

پريم کي فونيون ڪيون ويون پر هاڻ ته هو ڪار وارو هو بيڪار ماڻهن وٽ اچي ڇو؟

آخر ساوتري آفيس ۾ ويس ته پريم چيس، ’ديدي اڄ منهنجو ڊائريڪٽر ڪلڪتي مان اچڻو آهي، پروموشن جو پورو چانس آهي. هن کي هوٽل ۾ داوت ڏني آهي. اڄ صبر ڪيو سڀاڻي مان حاضر ٿي ويندس.

ساوتري ته سمجهي وئي پر امان مڃي ئي ڪونه.

ٻئي ڏينهن پيوءَ کي فون ڪري ٽڪا پر گهر ۾ چون آفيس ويو آهي آفيس ۾ چون سيٽ تي ڪونهي.

ٽئين ڏينهن امان جي تبيعت هيڪارين بگڙجي وئي. امان کي تاڻ صرف پٽ جي.

آخر ساوتريءَ کي پريم جي بنگلي تي وڃڻو پيو.

آهيان مونکي ٿوري مدد ڪيو.‘

ساوتريءَ روش مان چيس، ’قرض وٺي ڪار وٺ اڄ ڪالهه بينڪون ۽ ڪار ڪمپنيون به لون ڏينديون آهن.‘

آواز ٻڌي امان سڏ ڪرڻ لڳس، ’ پريم چا پيو چئين؟‘

پريم اندر اچي پنهنجي فرمائش رکي.

امان چيو، ’پريم پٽ اهي هاٿي پالڻا آهن. ڪار وٺڻ کان پوءِ به پيٽرول جو خرچ، ڊرائيور جو خرچ، اڄ هيءَ خرابي سڀاڻي هوءَ خرابي جڏهن تون ايترو ڪمائڻ لڳين ته ڪار به کڻي وٺج. هينئر ڪهڙي ضرورت آهي؟‘ پريم روش سان، ’امان توکي خبر نه آهي. اسان جي سڄي ڪالونيءَ ۾ سڀ ڪار وارا آهن وري منهنجو عهدو به وڏو آهي. آفيسرن سان لهه چڙهه آهي. آخر اسٽينڊرڊ ته مينٽين ڪرڻو آهي.‘

امان، ’پوءِ پيلي وڃي قرض وٺ.‘

پريم، ’قرض ارڙهان سينڪڙو آهي چڪائيندي چيلهه ڀڄي پوندي.‘

ساوتري، ’اسان وٽ به ڪا ڏراوت ڪونه رکي آهي.‘

امان، ’چڱو هاڻي چپ ڪر، پاڻ ڪي ته سهوئي ڪونه. هان وٺ پريم (چوڙهيون سونيون هٿ مان لاهيندي) هاڻ مون وٽ ڪجهه به نه بچيو اٿئي.

پريم، ’(خوش ٿي امان کي ڀاڪر ۾ ڀري) منهنجي سٺي امان‘ ۽ چوڙيون کڻي رمندو ٿو ٿئي.

اجھو تہ آيس.‘

ساوتريءَ جي ڪمري مان ٻاهر نڪرندي ئي ڪمرو ٿهاڪن سان گونجڻ لڳو.

هيڏانهن ساوتري گهر پهتي تہ امان آخرين شواس کڻي رهي هئي. هن جون جهڪيون اکيون بس در ڏانهن ئي يڪ ٽڪ نهاري رهيون هيون. ساوتريءَ پپوءَ کي يڪدم فون ڪيا. پپو پهچندو آيو اجان در تائين پهتو مس ۽ هڪ نظر ڏسندي ئي امان جو ڪنڌ هڪ پاسي بي جان ٿي ڍرڪي ويو. آخري گهڙيءَ ۾ امان پٽ جي هڪ جهلڪ ڏسندي ئي سرڳ جي دوار تي پهچي ويئي. هن کي صرف پريم جو انتظار هو.

پريم اهو نظارو ڏسي، ’امان‘ رڙ ڪندو اچي ماءُ کي چنبڙيو ۽ ڪيڪرات ڪري اوڇنگارون ڏيئي روئڻ لڳو.

پر امان هاڻ پرلوڪ هلي ويئي هئي. ممتا جي ميڻ جي هنن ممتا جي ٻنڌنن ڪان پري پهچي چڪي هئي.

ڏسي تہ پريم جي گهر محفل لڳي پئي آهي. رمَ بيئر جون بوتلون کليون پيون آهن. سڄي ٽيبل مناين ۽ تعامن سان ڀري پئي آهي. هو پنهنجي پروموشن جي خوشي جي سيليبريشن ڪري رهيو هو.

ساوتريءَ کي ڏسي ٺهڪ ڏيئي چيائين، ’واهہ ديدي توهان تہ چا موقعي سان آيا آهيو. ساوتريءَ ڏانهن منائيءَ جي پليٽ وڌائيندي وٺو ديدي توهان بہ منهن منو ڪيو. منهنجو پروموشن آرڊر ڪلهہ ئي اچي ويو آهي. مان سڀاڻي ضرور ايندس.‘

ساوتريءَ ڏٺو پريم جا سالا ساليون، ساهرا مت مائٽ سڀ اتي موجود هئا. ساوتريءَ کي ڏسي هنن جا منهن لهي ويا.

ساوتريءَ روئيندي چيو، ’امان جي آخرين گهڙي اچي پهتي آهي هوءَ تنهنجي راهہ ڏسي رهي آهي. جيستائين توکي نہ ڏسندي هن جا پراڻ اٽڪيا پيا هوندا.

پريم، (ٺهڪ ڏيئي) ’نہ ديدي ايئن نہ چئو، هاڻي تہ مان امان کي ڪار ۾ پنهنجي بنگلي ۾ وٺي ايندس. چا ڪيان ڪجهہ وقت کان تمام بزي رهيو آهيان.‘

ساوتري، ’هاڻ هلين ٿو يا نہ؟ مون وٽ وقت ڪونهين. تون جلد هل نہ تہ امان کي پٽ روپي تارو نہ ڏسڻ تي سرڳ جي چاهنا اندر ۾ ئي رهجي ويندي.‘

پريم،(مجبوريءَ ۾) ’چڱو ديدي توهان هلو مان

ايتري ۾ پنڊت چيو، ’ودا جي گهڙي نڪرندي تي وڃي تاري ۾ ئي ودا ڪرڻو آهي.‘

ڪويتا ساهري گهر قدم رکيو تہ هن ماءُ جي سکيا ڳنڍ ٻڌي ڇڏي. هن سس کي ماءُ، نڙان کي ڀيڻ سمجهي ان سکيا تي عمل ڪندي هن ڦريون ڪرم ڪيتر رسوئيءَ کي ئي ٻڌايو، ڪويتا صبوح سوير اٿي ڪم هاج کي لڳي ويندي هئي جيئن وقت تي ڪم پورا ڪري سگهي.

اشوڪ گهر ۾ اڪيلو ڪمائيندڙ هو ۽ گهر وارا گهڻا هئا. ڏڻ وار، ڏي وٺ بہ اشوڪ جي پگهار مان ئي پورت ڪري ڪيا ويندا هئا. ان ڪري اشوڪ گهر جو اسٽينڊرڊ ناهڻ لاءِ نوڪريءَ واري ڇوڪري ورتي جيئن هن مهانگائيءَ کي منهن ڏيئي سگهجي.

ڪويتا جي موڪل بہ ختم ٿي ۽ اُها بہ ڊيوٽيءَ تي وڃڻ لڳي. ڦرين تہ اشوڪ هن کي اسڪوٽر تي آفيس ڇڏيندو پوءِ پنهنجي آفيس هليو ويندو هو. پر پوءِ روز اهو خفو هن ڪان سنو نہ ٿيو ڇو جو اشوڪ جي آفيس هئي ٻئي ڇيڙي تي ان ڪري ڪويتا پوءِ بس ۾ اچڻ وڃڻ لڳي.

بس ڪڏهن وقت تي نہ پهچندي هئي تہ باس چوندو هوس، ’هيءُ وقت آهي ڇا توهان جي آفيس اچڻ جو؟‘

ڪويتا جو سنو سڦرو موڊ سڄي ڏينهن لاءِ بگڙي ويندو هو. من ۾ سوچيندي بس تي تہ هن جو ڪو وس ئي ڪونهين.

هن جو وجود

ڌيءَ آهي پرائو ڌن اهو چوڪرين لاءِ انهن جي ڄمڻ گهڙيءَ کان ئي چيو ويندو آهي. ڪويتا جي ودائيءَ جي گهڙيءَ اچي پهتي آهي. هيءَ گهڙي ماءُ پيءُ جي لاءِ ايتري نه ڏکدائي ٿي ٿئي اهو ته اهو ٿو ڄاڻي سگهي جنهن کي تن کي لڳي هجي. آنڌي جي ٽڪري کي پرائي گهر موڪليندي ڄڻ هيانءُ ڪاڄي ٿو وڃي.

اها گهڙي ماءُ ۽ ڌيءُ لاءِ خاص ڪري اهميت ٿي رکي. ماءُ ڌيءُ کي ڀاڪر ۾ ڀري وڇوڙي جي درد سان ڀرپور ودائي جي آخري سکيا جا اکر ٿي دوهرائي، 'پٽ هاڻي تون پنهنجي گهر ٿي وڃين هاڻي ٻنهين ڪُلن جي لڄ رکج ۽ ٻنهين ڪُلن کي تارج. هندو استري جنهن چائنٽ ۾ پير وجهندي آهي ٻاهر ارٿيءَ تي ئي نڪرندي آهي، اهو ياد رکج. سس کي ماءُ جي روپ ۾ نڻان کي ڀيڻ جي روپ ۾ ۽ ڏير کي ڀاءُ جي روپ ۾ ڏسنديئن ته تو کي هتان کان وڌيڪ آدر ۽ پيار ملندو. پنهنجي سک جي چنتا نه ڪري ٻين جي سک جي چنتا ڪج ته هميشه سک ماڻينديئن.'

ايترو چوندي ٻئي روئڻ ۾ اچي چٽڪيون. هر هندو ماءُ ۽ خاص ڪري سنڌو ماءُ ته هر ڌيءُ کي ودا مهل اها ئي سکيا ڏيندي آهي.

بيمار ٿي پوندو هو پر ڪوبہ گهر جو ياتي هن جي وڏائي نہ ڪندو هو. سڀ چوندا هڪ ڪويتا ئي ته گهر جو ڪم ڪري ٿي ها هر ڪو ٿو ڪري.

صبوح جي چانهن ناشتي جو ڪم لاهي ڪويتا روٽي ناهڻ جي تياري ڪندي آفيس لاءِ ٽفن پائيندي ڊوڙ ڊڪ ۾ آفيس پهچندي وري گهر ايندي چانهن ۽ روٽيءَ جي ڪم ۾ جنبي ويندي هئي. پر من کي تسلا ڏيندا هئا هن جي ماءُ جا منا وڻ جيڪي ودا گهڙيءَ ۾ هن کي ڏنا ويا هئا. بين لاءِ جيئڻ جو سڏانت رات جو بہ ٽئي ٽي.وي. ڏسڻ ويهي رهندا هئا. ڪڏهن پڪچر، ڪڏهن ڪرڪيٽ تہ ڪڏهن گانا.

اڄ بہ رات جا يارهان اچي ٿيا آهن. اشوڪ ماءُ جي گود ۾ ليٽيو پيو آهي ٽنگ تي ٽنگ چاڙهي ماڻس اشوڪ جي وارن ۾ پيار سان آڱريون ڦيري پٽ تي ممتا لٽائي رهي آهي. ايتري ۾ اشوڪ ڪويتا کي سڏ ڪري، ’ڪويتا پاڻي تہ پيار.‘

ڪويتا ٽري ۾ پاڻيءَ جا گلاس کڻي پاڻي پياري پنهنجي ڪمري ۾ اچي ٿي چيلهہ تي زور ڏئي هن جي منهن مان آهہ نڪري ٿي وڃي. هوءَ ايڏو ٿڪ ٿي محسوس ڪري ۽ سوچي ٿي جڻ هن گهر ۾ هُن جو ڪو وجود ئي ڪونهين.

ايتري ۾ وري اشوڪ سڏ ڪندي ٿو چويس، ’پليز

ڳهر اچڻ ۾ به ڪڏهن ليٽ ٿي ويندي ته سڀ اچي ورائيندا هئس. اڄ ته اشوڪ هن کان اڳ ڳهر پهچي ويو هو. شڪي نظرن سان ڏسندي چيائينس، ’جناب جي سواري ڪٿان پئي اچي؟ ڪٿان تفريح ڪري آئي آهين؟‘

ڪويتا جو دماغ گرم ٿي ويندو هو. هڪ ته آفيس جي ٿڪاوٽ ٻيو باس جو غصو. اشوڪ جا اکر چڻ هن جي ڪنن ۾ زهر اوتي ويا. انهن ئي ڪپڙن سان رسوئيءَ ۾ گهڙو وئي ۽ شام جي چانهن ۽ ناشتو ٽيبل تي سجائي ڇڏيائين.

ڪويتا جي سس ۽ نڙان ڪنهن ڪم ۾ هن جي مدد نه ڪنديون هيون هيڪاري پيون اشوڪ جا ڪن هن جي خلاف ڀريندون هيون. جڏهن ڏس ته پاڙيوارن سان پيون سڄي ڪالونيءَ تي چٽرون پيون ڪنديون هيون. ڳالهين مان هنن جو پيٽ ئي نه ڀربو هو. جڏهن ڪم ۾ مشغول ڏيکارڻ جو ڏيکاءُ ڪندي روٽي اچي ٽيبل تي لڳائينديون هيون. اڄ به ائين ئي ٿيو انيتا گرما گرم پڪوڙن جي پليٽ اڳيان رکي ته هو خوش ٿي انيتا جون وڏايون ڪرڻ لڳو ’واهه پيڻ هجي ته اهڙي.‘

ڪويتا کي صفائي ڏيڻ جو موقعو ڪڏهن نه ملندو هو جو اشوڪ گهر وارن جي برخلاف هڪ حرف به ٻڌڻ نه چاهيندو هو.

آفيس جي ڪم ۽ گهر جي ڪم ڪرڻ ڪري ڪويتا ايڏي ته ٿڪجي پوندي هئي جو هن جو سرير ته ڄا من به

آئي پر مٿو ڦري وڃڻ سبب هوءَ وچي ڏرتيءَ تي ڪري ۽ بيهوش ٿي وئي. هن کي مٿي تي به ڳُهري چوٽ لڳي. يڪدم هن کي اسپتال پهچايو ويو ۽ اشوڪ کي آفيس مان فون ڪري گهرايو ويو.

اشوڪ اسپتال پهتو پر هن جا هٿ پير ڪم ئي نه پيا ڪن. چوندا آهن جيڪر گاڏي پٽي تان پنهنجي رفتار سان نيڪ هلي رهي آهي ته مسافر هن جي ڪا به پرواهه نه ڪندا آهن پر جئين ئي گاڏيءَ هلڻ ۾ ڪا رنڊڪ ايندي آهي ته سيني جو ڌيان ان رنڊڪ کي پري ڪري گاڏي وري هلائڻ ۾ لڳي ويندو آهي.

اشوڪ ڏٺو ڪويتا بيهوش پئي آهي. هن جو منهن پيلو هيڊ لڳو پيو آهي. ڳل اندر پئجي ويا اٿس. اکين هيٺان ڪارا داغ ٿي پيا اٿس. هن کي ڪويتا جي پهرين ملاقات ياد آئي. هن جا گلابي ڳل ئي هن جو من چورائي سگهيا هئا ۽ اڄ هن جي اِها حالت ٿي وئي آهي. هن ترس جوڳ حالت کي ڏسي اشوڪ کي ڪويتا تي ترس اچڻ لڳو.

ڊاڪٽر تپاس ڪري ڊرپ چاڙهي ڇڏي هئي. جڏهن هوش ۾ آئي ته عجب ۾ پئجي ويئي ته هوءَ اسپتال ۾ ڇو؟ اشوڪ هن کي تسلي ڏيندي چيو، 'تنهنجو مٿو ڦري ويو هو ۽ تون بيهوش ٿي وئينءَ ان ڪري توکي هت اچڻو پيو، سڀ نيڪ ٿي ويندو.'

تپاس ڪندي ڊاڪٽر چيو، 'مريض کي سائي تي

ڪويتا هڪ ڪافيءَ جو ڏؤر ٿي وڃي، گهر ۾ ئي پڪچر
حال جو مزو اچي وڃي.'

ڪويتا ڪنڌ هيٺ ڪندي رسوئيءَ ۾ وڃي ٿي ڪوپ
ٽري ۾ کڻي اچي ٿي ڏئين.

ڪمري ۾ اچي ته سادا يارهان ٿيا آهن. هن کي ته
صبوع جو به سويل اٿڻو آهي. اشوڪ ته ٻه دفعا بيبڊ ٿي پي
پوءِ ئي بسترو ڇڏيندو آهي.

چوندا آهن من جي ڳالهه ڪنهن سان نه سلجي ته
ڪاٺ ۾ اُڏ هيءَ وانگر دک به سرير کي پورو ڪيو ڇڏي.

ڪويتا جو اندر به ويو ڪاڇندو، ڪائڻ پيئڻ جو به هوءَ
ته سپني جو ڌيان رکندي هئي پر پيار سان هن کي به ڪير
ڪارائي ته تن کي لڳي.

ڪجھ ڏينهن کان ڪويتا جي تبيعت ڍلي پئي لڳي
پر گهر وهڻ کان ته سنو هو هوءَ آفيس وڃي هلي. هن جو
وقت سنو ڪٽجي ويندو هو. گهر ۾ ڏينهن جڻ وڏي ويندو
هوءِ بور ٿيندي هئي. هن کي لڳو ڪم هن کان پڄي ئي
نه پيو.

پر ته به گهيلي گينداڙي سرير کان ڪم پئي ڪندي
هئي. پر اڄ جڻ سرير مان طاقت نپوڙجي وئي هئس.

اڙي يائي سرير به آهي هڪ مشينري جئين مشين
۾ خرابي ٿي وڃي ته هن جي سار سنڀال ڪرڻ ضروري
آهي. لاپرواهيءَ جي نتيجو اڳرو نڪتو. ڪويتا آفيس ۾ ته

هاري بيماري سرير سان لڳل هوندي آهي ان جو علاج ڪبو تڏهن ماڻهو ٺيڪ ٿيندو.‘

انيتا، ’پر ممي سڄي گهر جي روٽي ۽ ڪم بابا مون کان ته ڪونه ٿيندو.‘

ماڻس، (ڌمڪائيندي) ’ٿيندو ڇو نه؟ ڪويتا به ته ڪندي آهي. تون به هاڻي شاديءَ لائق آهين پرائي گهر وينديءَ ته ڇا پلنگ تي ويٺي حڪم هلائيندينءَ؟‘

انيتا چپ ٿي ويئي. سڄي مستي ڪافور ٿي ويس. ٿهيو ٺڪيو ٺڪر ملي ته ماڻهو مست ٿيو وڃي ڪم ڪرڻو پوي ته پري ڀڄيو وڃي.

شام جو اشوڪ ماڻس کي اسپتال ڇڏي آيو. صبوح جو واپس وٺي آيو. پر ڇئن ڏينهن ۾ ئي گهر جو چرڪو ڇين ڇين پيو ڪري. وقت تي نڪو روٽي نڪو چانهن. صبوح جو اشوڪ ٽيبل تي وينو هٿ مهٽي.

انيتا منهنجو ناشتو ڪٿي اڇ. انتظار ڪان پوءِ، ’يلا ٽفن ئي ڏي ته آفيس وڃان. پر اڻ وهيا ڊڳا پئي وهيا سو ڪم ڪيئن ٿئي. آخر اشوڪ غصي ۾ گهران نڪري ويو. ماءُ ڌيءُ هڪ ٻئي جو منهن تڪڻ لڳيون.

ماڻس، ’انيتا وقت ڏسي ڪم ڪبو آهي. تون سڄ ايرندي تائين گهوڙا وڪڻي سمهين پئي هوندي آهين. اشوڪ بکيو هليو ويو.‘

انيتا، (باسڻ ڦٽا ڪندي) ’ممي مون کان نٿو ٿئي

پئي آهي، اهو مرض پراڻو ٿو لڳي، پر توهان ڪوبہ ڌيان نہ ڏنو آهي. ڏسو هن جون اکيون ۽ هي ننهن اهي سائيءَ جون نيشانيون آهن. هاڻي ميرض کي گهٽ ۾ گهٽ ڏهہ ڏينهن اسپتال ۾ ڀرتي رهڻو پوندو.'

اشوڪ ششڪ ٿي ويو. ڪويتا جي اهڙي حالت ٿي وئي آهي ۽ هن کي خبر ئي نہ پئي آهي. هن اُف نہ ڪئي آهي.

اشوڪ کي دوائن جو پرچو ڏيندي ڊاڪٽر ٻين مريضن ۾ لڳي ويو. گهر وڃي جيئن ئي اشوڪ ماءُ ۽ ڀيڻ کي ڪويتا جي اسپتال ڀرتي ٿيڻ جي ڳالهہ ڇئي تہ هو ٻئي هڪ ٻئي جو منهن تڪڻ لڳيون.

اشوڪ ضروري سامان کڻي اسپتال روانو ٿي ويو.

انيتا، 'ممي مونکي تہ ڀاڀيءَ جي چال ٿي لڳي آرام ڪرڻ جي بهاني اسپتال ۾ رهڻ گهر جي ڪم کان بہ موڪل هيءُ سٺو بهانو آهي.'

ماڻس، 'نہ ائين نہ آهي. ڪجھ ڏينهن کان ڪويتا برابر سست پئي نظر آئي. هاڻي توکي هيڏهان هوڏانهن ڌيان نہ ڪري گهر جي ڪم ۾ ڌيان ڪرڻو پوندو. مونکي بہ رات جو ڪويتا وٽ رهڻو پوندو.'

انيتا، (روئڻ هارڪي ٿي) 'ممي اهو سڀ ڪئين ٿيندو؟'

ماڻس، 'پٽ دک سک تہ جيون جا بہ پاسا آهن،

هئي. هن کي لڳو اڄ هن کي بخار ٿو چڙهي مٿو ڦرڻ لڳيس. هوءَ اچي بستري تي ليٽي، انيتا کي سڏ ڪندي چيائين، ’انيتا پٽ پاپيءَ جي سنڀال ڪجھ مونکي اچي تپ چڙهيو آهي.‘

انيتا جهنجهلائي چوڻ لڳي، ’ممي توهان ته به منت به ويهڻ نٿا ڏيو، مان به انسان آهيان ٿڪجان ته ٿي. مان ايڏو ڪم نه ٿي ڪري سگها.‘

انيتا ٽي.وي. تي ويٺي ٽي نوڪي جواب ڏنس ته ماٽس جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا. جنهن ڌيءُ کي هوءَ اکين تي رکي فخر ڪندي آهي اها کهڙا ته ڪتا جواب ٿي ڏئي؟ ڳهٽ ۾ ڳهٽ ڪويتا ته ڪڏهن ڪورا اکر ڪونه ڳالهائي. ممي-ممي ڪندي هن جي زبان ئي ڪونه ٿڪجي. سڄو وقت ڪم ۾ رهندي به ڪڏهن شڪايت ئي ڪونه ڪري. انيتا کي هاڻي سڌارڻو ئي پوندو هوءَ ته پرايو ڌن آهي جي سس کي وڃي اهڙا جواب ڏنائين ته اسان جو نالو ته مٽيءَ ۾ ملي ويندو. ڪويتا سنسڪاري گهر جو ٻار آهي. اسان کي به هن جي شيوا ڪري خانداني جواب ڏيڻ کپي. اڄ مونکي بخار آهي ته ڪم ڪٿي ٿي ڪري سگهان؟‘

ٻڍاپي ۾ مونکي ڪم نه پٽ ۽ ننهن ئي ايندا. جيڪر ڪويتا هينئر ئي ڪمزور ٿي وئي ته مان پوٽڙن پوٽڙين جو منهن ڪئين ڏسي سگهندس؟

چئن چئن ڄڻن جي کاڌي جو بندوبست.‘

ماڻس، ’ڇو نٿو ٿئي؟ ڏينهن ۾ چار چار پيرا توکي پيٽ ڏٺي سڀ ڪجهه کپي کپ کٽي ٻيٺو نہ ڪرين. ماڻهو ڪم مهل ڪم ڪري راند مهل راند.‘

انيتا چپ ٿي ويئي منهن سڄائي روئڻ هارکي ٿي ويهي رهي.

اشوڪ کي تہ ڪپڙا بہ روز هٿ ۾ ملندا هئا. اڄ ڪٽي ڪبٽ کولي تہ نہ ڪو ڪپڙو پريس هو. ڪنهن ۾ بٽڻ هو تہ ڪا خميس ادڙي پئي هئي. انيتا منهنجو ڪوبہ ڪپڙو پريس ڪونهين. ڪويتا هوندي تہ سڀ ڪم ٽپ ٽاپ هو.

انيتا ڇا جواب ڏئي.؟ ڪجهي جهڙي پٽ.

غصي ۾ اڄ بہ اشوڪ هليو ويو.

هفتو ڪويتا اسپتال ۾ رهي پر تمام ڪمزور هئي.

ڊاڪٽر ڪويتا کي مهينو ڪن پوري آرام جي هدايت ڪندي گهر جي موڪل ڏني. پر کاڌي پيتي جو خيال رکڻ جي پوري هدايت ڪئي. اشوڪ بہ ڪويتا جو پورو خيال ڪرڻ لڳو. ميوو ڪٽي هن کي منهن ۾ منٿون ڪري کارائيندو هو. ڪويتا جي سس بہ هن جي پوري سنڀال ڪندي هئي. وقت تي جوس ۽ سوپ وغيره ڏاهي تمام پيار سان پياريندي هئي.

ائين ڪندي هڪ ڏينهن انيتا ٽي وي تي پڪچر ڏسڻ ۾ مشغول هئي. ماڻس رسوئيءَ ۾ ڪم ڪري رهي

جا پڪوڙا.

سڀ کائيندا انيتا جي ساراهہ بہ ڪا ڪندا وڃن ۽ آڱريون چٽيندا چٽڪارا ڏيئي خوش ٿا ٿين. انيتا خوشيءَ ۾ ڀرجي اچي ڪويتا کي ڀاڪر پائي، ’هيءُ سڀ پرتاپ اسان جي پياري ڀاڀيءَ جو آهي هاڻي مان بہ سڻي روٽي ناهي ٿي سگهان ڪئين ممي؟ ۽ ها ڀاءُ سياڻي مان توهان جي پسند جا دهيوڙا ۽ قول پتاشن جي ڀاڄي ٺاهيندس جو سڀ هٿ چٽيندا رهجي ويندا.‘

اشوڪ، ’ڪنهن جا تنهنجا يا پنهنجا؟‘

انيتا ڀاءُ کي ان چيڙڻ تي مارڻ ٿي اچي.

اشوڪ، ’انيتا سياڻي ڀاڄي آفيس لاءِ سرس ڏجان تہ بين کي ڪارائي تنهنجي ائڊورٽائيزمينٽ ڪيان تہ من ڪو باندر تو تي ريجهي وڃي. انيتا شرم کان پنهنجي منهن کي هٿن سان لڪائي ماءُ جي گود ۾ لڪي ٿي وڃي. اڄ سڄو گهر تمام خوش آهي. ڪويتا جي صبر جو ڦل هو جو هن اڄ ماءُ جي سڪيا تي هلي سس کي ماءُ ۽ نڙان کي ڀيڻ ناهي ورتو هو. هاڻي سس ۽ نڙان گهر ڇڏي ڪيڏانهن ڪونہ وينديون هيون. ڪويتا جي گڻن جي تعريف ڪندي نہ ٿڪجنديون هيون. سڀ ڪم ونڊي ورهائي ڪنديون هيون. ڪويتا جي خوشيءَ جو تہ ڪو ٺڪاڻو ئي نہ هو. اڄ هن جو ئي وجود سڄي گهر ۾ هو.

سچ چيو ويو آهي ننهن بہ ڏيءُ ئي آهي. جڏهن هوءَ مونکي ماءُ ٿي سمجهي تہ هوءَ بہ منهنجي ڏيءُ ئي آهي.

انيتا ماءُ کي بيمار ڏسي چيو، ’ممي مونکي پاپيءَ وانگر سوادي روٽي ٺاهڻ نٿي اچي، اشوڪ بہ منهنجي هٿ جي روٽي دل سان نہ ٿو کائي.

ممي، ’پٽ ڪير بہ ماءُ جي پيٽ مان سکي نہ ايندو آهي. هر ڪم سکڻو پوندو آهي. سٺي روٽي ٺاهڻ زال-ذات جو هڪ وڏو هنر آهي. مڙد کي وس ڪرڻ جو اهو هڪ اهڙو وسيلو آهي جو پوءِ مڙد گهر ڇڏي ٻاهر ڪڏهن کائڻ کونہ ويندو.‘

ڪويتا هاڻ بلڪل ٺيڪ ٿي ويئي آهي. انيتا هن کان پڇي سنيون پاڄيون ٺاهي کارائڻ ۾ دلچسپي وٺي رهي آهي.

اڄ ٽيبل تي روٽيءَ جو انتظار ٿي رهيو آهي.

اشوڪ، ’واهہ ڀائي اڄ ڇا تہ خوشبو آهي، انيتا ڀائي ڇا ٺاهيو اٿئي؟‘

انيتا، ’سرپرائيز ڀاءُ ٿورو انتظار.‘

اڄ انيتا ۾ گهڻو اڇاءُ آهي. هن ڪويتا کان پڇي خود نئين ريسپي تيار ڪئي آهي. تمام خوشيءَ ۾ پيرجي روٽي ٽيبل تي آڻي ٿي رکي.

اشوڪ ڏسي ٿو تہ شاهي ڪوفتن جي ڀاڄي ۽ پنير

ڦيري ورتو. هن اڄ ڏينهن جي موڪل ورتي ۽ ٻهلڪ پارڪ ڏانهن هن جا پير ازخود وڌڻ لڳا. جتي اڪثر شانتي ۽ هو اچي پريم جو پينگهون وڌائيندا. هنن زندگي ڀر گڏ رهڻ جون ڪسمون کاڌيون ۽ واعدا نڀاهڻ جا قول ڪيا.

شانتي ۽ شامن ٻئي هڪ ئي آفيس ۾ ڪم ڪندا هئا. ان آفيس ۾ صرف شانتي ئي نه پر ٻيون به گهڻيون ڇوڪريون ڪم ڪنديون هيون پر ڪڏهن به شامن جو من هنن ڏانهن ڪا ڪشش پيدا نه ڪئي.

هڪ ڏينهن شانتي هن جي ٽيبل وٽ اچي چيو، منهنجي مٿي ۾ سور آهي مان تورو جلدي گهر وڃي رهي آهيان، مهرباني ڪري منهنجي ٽيبل جي ڪم جو به ڌيان رکندا ته مان بي اوني ٽي گهر وڃان.'

شامن اڄ هن کي چتائي ڏٺو، هوءَ تمام سادي سودي ڇوڪري هئي. هن جو رنگ چمپئي رنگ جهڙو اڇو هو، چهرو چندرما وانگر گول، اکيون ڪاريون ۽ چمڪيليون، وار ڪاريون گهٽائون پئي لڳا. ڪل ملائي خوبصورت ڇوڪرين مان هڪ هئي پر سادگيءَ جي ڪري هيڪاري هن ۾ چار چند لڳي ويا هئس. شامن ڪنڌ هلائي ها چوي ان کان پهرين ئي هوءَ مني مسڪان اُڇلي گيٽ کان ٻاهر نڪري وئي.

ان ڏينهن کان ڇو جو شامن هن جي ٽيبل جو ڌيان رکندو هو ۽ ڪم ۾ هٿ ونڊائيندو هو ان ڪري هنن جو هڪ ٻئي سان لاڙو وڌندو ۽ وڌندي وڌندي هيءَ ايتري

شانتيءَ جي تلاش

اڄ شامن جو من ڪٿي لڳو ئي ڪونہ پئي. رات جو سمهين تہ ننڊ نيڻن مان غائب ۽ ڏينهن جو جتي وينو اتي چٽو. من جئين ويڳاڻو. تي ويو هجي. من مان ڪنهن شيءِ جي اڇا، لالسا ڄڻ مري وئي هجي.

انسان جو من ئي تہ آهي هن جي سرير جي گاڏيءَ جو ڊرائيور. من ڍنڪيو تہ ڊرائيور ائڪسيڊينٽ ڪري وجهندو ۽ هتي تہ من سان گڏ سرير ئي بيمار ٿي پيو آهي.

تہ بہ شامن آفيس ۾ ٽفن ڪٽي مٿل من سان ويو پر جتي ڪرسيءَ تي وينو هو اتي وينو ئي رهيو. نڪو تي ڪو ڪم پڳس، نہ ڪو ڪنهن سان ڳالهائڻ. چرچو ڀهبو تہ پري جي ڳالهہ. من روئڻ روئڻ جهڙو پيو ٿي وڃيس. ڳوڙها اکين تي اچي واپس لڪي پئي ويس. مڙد ماڻهوءَ کي ڪير روئيندو ڏسندو تہ ڇا چوندو؟

پر دل ۾ درد هوندو تہ ڳوڙها تہ ايندا ئي نہ تہ اندر ئي سڙي ٻور ٿي ويندو.

آفيس ۾ ڀٽوئي سپني ڏونڌاربس پر همراهہ اهڙو چپ ڄڻ اڄ موّن ورت جو ارادو ڪري آيو هجي.

شامن اڄ پاڻ کي ايڏو اڪيلو پيو سمجهي ڄڻ آفيس ۾ ٻين جي حاضري جي هن کي سمڪ ئي ڪونہ هئي.

ماضيءَ جي يادين هن کي پنهنجي گهيري ۾

ويندي.

ايترو ٻڌڻ کان پوءِ نه شامن پاڻ کي روڪي نه پيو سگهي. هن آپگهات ڪرڻ جي ارادي کي مڪمل ڪرڻ جي راهه سوچي پر تڏهن هن کي ڪنهن ڪتاب ۾ پڙهيل پروچن ڏيان ۾ اچڻ لڳا جن جو سار هو:- 'آتم هتيا پاپ آهي. مشڪل کان ڀڄڻ جو هيءُ تمام غلط طريقو آهي. نراس ٿي انسان کي تڪڙ ۾ ڪو قدم نه کڻڻ گهرجي. نراشا وادي ٿي دنيا ڇڏڻ کان سنو آهي ته آشاوادي ٿي ويچارن کي سني پاسي موڙڻ جي ڪوشش ڪندي مڙس ٿي منهن ڏيڻ سان مشڪل تي وجيه پراپت ڪري سگهبي.'

انهن ويچارن هن کي سنو موڙ ڏنو پر شانتيءَ جي يادين کان هو پاڻ کي آجو نه ڪري سگهيو. هن جي يادين کان ڀڄڻ لاءِ هن من ۾ شانتيءَ جي چاهه ۾ اتان بدلي ڪرائي ٻئي شهر ۾ هليو ويو.

ٻئي شهر ۾ وڃڻ سان ڇا من به ٻيو ٿيندو ڇا؟ من ته انسان سان گڏ ئي آهي. هتي به هن جي نيڻن جي ننڊ حرام هئي ۽ هن جو من ڪٿي به نه لڳندو هو. انهين ڪري هن جي صحت تي خراب اثر ٿيڻ لڳو. هو ڪمزور ٿيندو ويو ۽ آخر اهڙو بيمار ٿيو جو بستري داخل ٿي ويو.

بيهوشيءَ ۾ هن جي ماءُ پيءُ هن کي ساڳئي شهر گهر وٺي آيا. شيوا ٽهل، دوا درمل، آسيسن ۽ دعائن کان پوءِ هوءَ نوءُ بنو ٿيڻ لڳو. صحت ته سڌرڻ لڳي پر من اهو ئي

قدر وڏيو جو ٻئي آفيس ٽائيم کان پوءِ به پارٽ ٽائيم جو ڌڇو ڏيئي گهر دير سان موٽڻ لڳا. شام جو ڪنهن پارڪ يا ريسٽران کي آباد ڪندي هڪ ٻئي سان زندگي گذارڻ جو فيصلو ڪيو.

شانتيءَ کي شامن هڪ ڏينهن سچي هيري جي منڊي ڏئي چيو، ’هيءَ منهنجي طرفان گفت اٿئي، هن کي آڱر مان نه لاهج. آڱر ۾ هوندي هيءَ منڊي توکي منهنجي ياد هر وقت ڏياريندي رهندي.‘

واقعي شانتي منڊي آڱر ۾ پائي ڇڏي پوءِ ته ڳالهه ڪٿي ٿي لڪي آفيس ۾ ته ڦهلجي پر گهر ۾ به خبر پهتي.

شانتيءَ جو پيءُ لڪپتي هو. هن جو شانتيءَ جو ڪنهن معمولي ڇوڪري سان رشتو رکڻ ناگوار هو. هن شانتيءَ کي موڪل وٺارائي مهينو کن ٻاهر موڪلي ڇڏيو جئين شانتي شامن سان نه گڏجي سگهي ۽ هن جو خيال لاهي ڇڏي.

ان وچ ۾ شانتيءَ جي ڪا چٺي چپاٽي به ڪونه آئي. باقي هڪ لفافي ۾ سندس ساهيڙيءَ هٿان هيري جي منڊي باعزت شامن وٽ واپس موٽي آئي.

جڏهن ايتري قدر ڳالهه پهتي ته شامن ويڳاڻو ٿي ويو. ان وچ ۾ اها افواهه هئي ته شانتيءَ جي شادي ڪنهن لکپتي ڇوڪري سان ٺهي ٿي آهي ۽ هاڻي شادي به جلد ٿي

بيمار لڳو پيو هوس.

جنهن شانتيءَ جي تلاش ۾ هو ڀٽڪيو ٿي ان جو علاج تہ لاعلاج هو، من جي شانتي هن کي ڪٿي نہ ملي.

ڪجھ ڏينهن کان پوءِ هن محسوس ڪيو تہ شانتي تلاش ڪرڻ سان نہ ملندي جيستائين من ۾ شانتي نہ آهي. هن من کي شانتيءَ جي يادين کان آجو ڪري بئي پاسي لڳائڻ جي ڪوشش ڪئي.

هڪ ڏينهن ڳلابي ڳلن جو ڳلدستو ڪٽي ڪير آيو. ماڻس ڳلدستي ۾ ڳل سجائي رکيا ۽ اهو روز جو نيم ٿي ويو. روز تازا ڳل ڳلدستي ۾ ڏسي هن ماءُ کان پڇيو ممي هيءَ منهنجي پسند جي ڳلاب جا ڳل ڪير ڪٽي آيو آهي؟

ممي، ’آهي ڪير تنهنجو شپ چنتڪ.‘ ائين چئي هوءَ مسڪرائڻ لڳي.

هڪ ڏينهن شامن ڳل آڻڻ واري چور کي پڪڙي ورتو، هو بيو ڪير نہ پر هن جي اها ئي شانتي هئي. هن جي شانتي هن جي من جي شانتي.

شانتيءَ کي ڏسندي ئي هن عجب مان چيو، ’شانتي تون هتي؟ پر تنهنجي تہ شادي ٿي ويئي هئي، پر تو تہ ڪو سينگار ئي ڪونہ ڪيو آهي؟‘

شانتي، ’پر منهنجي تہ شادي ڪونہ ٿي تہ سينگار ڪئين؟‘

شامن، ’سو ڪئين؟‘

شانتي، ’سو هئين، مون پهرين ملاقات ۾ ئي ڇوڪري کي اسان جي پيار جي داستان ٻڌائي ڇڏي ۽ هن پنهنجي انساني جزبات کان ڪم وٺي اسان ٻنهي کي ملائڻ ۾ مدد ڪرڻ جو واعدو ڪيو.‘

شامن، ’سو وري ڪئين؟ ڇا هن توسان شادي نه ٿي ڪرڻ چاهي؟

شانتي، ’نه اهڙي ڳالهه نه آهي. منهنجي ۽ تنهنجي خوشيءَ لاءِ هن ان شاديءَ کان انڪار ڪري منهنجي ماءُ پيءُ جي دل ڪٽي ڪري ڇڏي ۽ انهن کي سمجهائي مڃايو. هاڻي ته اهي به راضي ٿي ويا آهن ۽ اڄ شام جو توهان سان گڏجڻ به ايندا.‘

شامن جي خوشيءَ جو ته پار ئي نه هو. هن جو من اڄ شانت ٿي ويو هو. شانتيءَ جي تلاش ۾ هو ڪٿي جو ڪٿي پٽڪيو هو پر هن کي شانتي نه ملي هئي. اڄ من شانت ٿيس ته پٽڪو ختم ٿي ويس. سچ آهي شانتي من اندر هئڻ ڪپي، ان کي پٽڪائڻ سان شانتي پري ٿيندي ويندي.

اڄ ته هن جي اندرين شانتيءَ سان گڏ هن جي پيار جي شانتي به هن سان گڏ هئي. مطلب ته اڄ هو شانتيءَ جي تلاش ڪري چڪو هو.

اڄ هن جو من ايڏو هلڪو هو جڻ هوا ۾ پئي اڏاميو.

’ٽو نہ ھو. ٻ‘‘
نريش ماءُ کي ڀاڪر ۾ ڀري مسڪرائي چوبس ٿو.

ماڻس نريش جا هٿ پري ڪندي خفي ٿي، ’سندري سندري، سندري. ٻڌي منهنجا تہ ڪن ئي پچي پيا آهن. مان ٿي چوان اهڙو آهي ڇا سندريءَ ۾؟ نوڪري تہ مان نوهرن کي ڪرائڻ بہ نٿي چاهيان ڀلا نونهن نوڪريءَ تي ويندي تہ منهنجي شيوا ڪير ڪندو؟ توکي تہ خبر آهي تہ مان دل جي مريض آهيان. وري ڳوڏن ڪان بہ لاچار. ڪونہ گهر ۾ هجي نہ شيوا ڪرڻ وارو.

نريش تڪڙا قدم وڌائي ٻاهر نڪري ٿو وڃي. ماڻس پٽيون ڏسندي رهجي ٿي وڃين. نريش ۽ پريش بہ ئي تہ پٽ آهن ستيءَ جا. ننڍي هوندي ئي هنن جي مٿي تان پيءُ جو هٿ کڄي ويو تہ ستيءَ پنهنجو رت ست ڏئي هنن کي پڙهايو ۽ لائڪيءَ لڳايو آهي. اهو احسان تہ نريش بہ ڪون ڀليو آهي پر سندري هن جي ڪلاس فيلو آهي. ڇوڪري فهمتي، خانداني، سندر ۽ سليڪي واري آهي. صرف شاديءَ ۾ ڏيتي ليتي نہ ڏئي سگهڻ جي ئي دير آهي نہ تہ نريش ۽ سندريءَ جي شادي ڪڏهو ڪو ٿي چڪي هجي ها.

نريش جو ننڍو ڀاءُ پريش بہ هن سال انجينئري پاس ڪري اڇي نوڪريءَ تي لڳو آهي. ستيءَ هميشهہ دک درد ۾ زندگي گهاري آهي. هاڻي هوءَ پٽن جي ڏيتي ليتيءَ مان دل جا سپ دبيل ارمان پورا ڪرڻ ٿي چاهي. پر نريش

صورت ۽ سيرت

پٽ نريش-ماٽس نريش کي سڏ ڪندي ٽي چوي،
’ٻڌين ٿو، تنهنجي مامي بمبئيءَ مان تو لاءِ مائٽي موڪلي آهي. ڇوڪري گريجوئيٽ آهي ۽ پٽس وڏو واپاري.‘ نريش تيار ٿيڻ ۾ لڳو پيو آهي ڪيس جلدي ڊسپينسري پهچڻو آهي. بوٽ ڪٽي پائڻ ٿو لڳي. ماٽس چوڻ جاري ٽي رکي، ’ٻڌين ٿو نريش لکيو اٿائين ته ٽي چار لک ڏيڻ ته هن لاءِ معمولي ڳالهه آهي.‘

نريش بوٽ ٽي برش ڦيري واش بيسن ۾ هٿ ٿو ڌوئي. ماٽس چوي ٽي ’اڙي تون ٻڌين به ٿو يا نه؟‘ نريش هٿ ڌوئي ٽوال سان اگهي ڊريسنگ ٽيبل وٽ اچي ٿو. نريش کوبه جواب نه ڏيئي ڪنگي ڪٽي وارن ٽي ڦيريندي چوي ٿو. ها، ها ممي ٻڌان پيو. پوءِ پلا ٻڌاءِ ته سهڻن ته ڇوڪريءَ وارا توکي ڪڏهن ڏسڻ اچن؟

آئيني ۾ لاسٽ لڪ ڪندي هو منهن ٿو ڪولي.

پلا ممي اهو ته ٻڌايو ته سندريءَ ۾ اهڙي کهڙي ڪمي آهي جو توهان ٻين کي ڳولهي رهيا آهيو. سندري ايم.بي.بي.ايس. ۾ منهنجي ڪلاس ۾ گڏ پڙهي آهي ۽ هاڻي مون وانگر ڊاڪٽري پئي ڪري. اها چار لک ڏيتي ليتي نه آڻيندي ته ڇا آهي؟ هر مهيني چار ڇهه هزار تنهنجي ترِيءَ ٽي اچي رکندي. ڇا اهي گهٽ آهن؟

ستيءَ جي خوشيءَ جو ٺڪاڻو نہ هو. سندري کي مات ڏيڻ جو ان کان وڏو موقعو نہ هو.

لتا ڪنوار ٿي گهر ۾ آئي. پاڻ سان ايڏو ڏاجو ۽ ناڻو کڻي آئي جو ستي تہ ڪپڙن ۾ ئي نہ پئي ماپي. نونهن جي اول گهول پئي وڃي. هن جي چوويهہ ئي ڪلاڪ چمچاگيري پئي ڪري.

پر لتا اهڙي نخري ۽ نڪ چڙهي هئي جو چئي ڪٿي بس ڪر. هر وقت هڪ نوڪر هن کي پاڻي گلاس پيارڻ لاءِ بہ موجود هئڻ کپندو هو. مجال جا روٽي ٺاهڻ ۾ ڪا مدد ڪري؟ روٽي کائڻ وقت چوندي هئي تہ منهنجي پيڪن ۾ هڪ نوڪر منهنجي پنيان بيٺو هوندو هو جيڪو ضرورت مطابق پليٽ پائي پاڻي وغيره سروَ ڪري. رسوئيءَ ۾ وڃڻ تہ ماڳہ پر وقت تي ڪا شيءَ دير سان پهچڻ تي وٺي زمين آسمان هڪ ڪندي.

آخر چووينهن ڪلاڪن جو نوڪر رکڻو پيس. هن لاءِ الڳ ڪار خريد ڪري ڏيڻي پيس. لڪپتيءَ جي ڌيءُ ڌرتيءَ تي پير رکي ڪيئن هلي. ڪار ۾ جڏهن من پويس خريداري ڪرڻ نڪري وئي يا ڪلب ۾ وڃي. ڪنهن پارٽيءَ يا سئنيما ۾ وڃي تہ هن کان پڇڻ جي ڪنهن جي جُرءت نہ ٿيندي هئي.

سڄو ڏينهن سس گهر ۾ هوندي ڳالهائيندي ڪونہ هئي ڪمري کي پڙدو لڳائي ويس وڃا پئي مٿيندي ۽

آهي جو مجي ئي نٿو.

رات جا نو لڳي ويا آهن ڪاڌو ٽيبل تي لڳو پيو آهي. پر نريش اڃان نہ آيو آهي. هو تہ روز ستين بجي ئي گهر پهچي نوين بجي روٽي ڪائيندو آهي. پريس ۽ ماڻس پريشانيءَ مان ڇهل قدمي ڪري رهيا آهن. ايتري ۾ ڪار جو هارن ٻڌي ٻئي در ڏانهن ڀڄن ٿا.

نريش ۽ سندري ڪار مان لهن ٿا هنن جي ڳلي ۾ گلابن جي گلن جون مالهائون پيل آهن. ٻئي اچي ماءُ جي پيرن تي هٿ رکي آسيس ٿا وٺڻ چاهين، پرهي ڇا؟ ستي ٻہ قدم پٺتي هٽي تي وڃي. اهڙي اميد تہ هن ڪڏهن ٻہ نہ ڪئي هئي تہ ڪو نريش اهڙو نالائق نڪرندو. ماءُ جي رضامنديءَ بنان شادي ڪري هلي ايندو. ڪيڏو نہ ارمان هوس تہ نريش جي شادي ڌوم ڌام سان ڪندس، سڀ ارادا مٽيءَ ۾ ملي ويس.

ستي تڪڙن قدمن سان پنهنجي ڪمري ۾ وڃي در بند تي ڪري ڇڏي.

ڏينهن تہ تڪڙا گذرندا ٿي ويا پر سندري جڻ پرائي گهر ۾ وقت ڪاٽي رهي هئي. شاديءَ ڪان مهينو ڪن پوءِ ستيءَ جو ڀاءُ بمبئيءَ مان آيو. ستيءَ کي دلاسو ڏيندي چيائين، 'ديدي، توهان دل ڇو ٿا لاهيو؟ نريش نہ تہ پريش ئي سهين ڳالهہ وئي تو رئي آهي. پريش کي ٿا لتا سان پرڻايون.

کوپ ۾ چانهن ناهي لتا کي ڏيندي چيائين، ’بسنتي موڪل تي وئي آهي مان ناشتو تيار تي ڪيان، توهان ٽيبل تي هلي اچو.‘ لتا چو ڪنهن جو احسان ڪٽي. هوءَ تہ سهي سنيري ٻاهر نڪري وئي. سس جاڳي سس جو گهر جاڳي. وني تہ هلي هوٽل تي.

سندريءَ سس کي نيرن ڪرائي ۽ روٽيءَ جي تياريءَ ۾ لڳي وئي. ستيءَ ڀاڄيون وغيره ڪٽي ڏنس ٻنهين گڏي مِسي ڪم ڪيو.

ٻئي ڏينهن سندري جلد اٿي نيرن ڪري منجهند لاءِ ٽفن تيار ڪري سيني کي ڏنا ۽ پاڻ بہ ڊيوٽيءَ تي رواني ٿي وئي. شام جو جيئن ڪلنڪ تان آئي تہ سسٽس بستري تي پئي سهڪي ۽ پگهر ريلا ڪري وهي رهيو اٿس. هڪ دم سندري سمجهي وئي تہ هيءُ هارٽ اٽيڪ جون نشانيون آهن. هن هڪ دم نريش کي فون ڪري ايمبولينس گهرائي ۽ سس کي وٺي هاسپيٽل وئي اتي هن کي پرتي ڪرائي سڀ فارميلٽيون پوريون ڪرايائين. ڊاڪٽر سان جاڻ سڃاڻ هئڻ ڪري ستيءَ جو هٿون هٿ علاج ٿيڻ لڳو. هن کي انسينٽيو وارڊ ۾ رکيو ويو. سندريءَ کي تہ هن جي شيوا ٽهل جو موقعو ملي ويو پوري لڳن سان ڊاڪٽري شيوا ڪمايائين. رات جو پڻ سس وٽ رهي پئي ۽ پندرهان ڏينهن سس جي اهڙي شيوا ڪيائين جو ستيءَ جو دل جيتي ورتائين. وقت تي دوا ڏيڻ، جوس ڏيڻ ۽ اسپنج

سورهان سينگار پئي ڪندي هئي. پر ستيءَ کي هن نخري نار جا نخرا تہ ڪٺا ئي هئا.

اڄ آرتوار جو ڏينهن آهي. صبوح جا ڇهہ لڳي ويا آهن پر چانهہ اڃان ڪمرن ۾ ڪونہ پهتي آهي. ستيءَ ڏنو تہ سندري سنان پاڻي ڪري چانهہ جي ٽري کڻي پئي آئي. ستيءَ منهن ۾ گهنج وجهندي چيو، 'ڇو تون چانهہ کڻي آئي آهين؟ بسنتي ڪيڏانهن وئي؟'

سندريءَ سس کي پيري پئي چيو، 'ممي هوءَ تہ ڪلهہ ئي هفتي جي موڪل وٺي وئي آهي. سندس پيڻ سخت بيمار آهي.'

ستيءَ چانهہ جو ڪوپ کڻندي چيو، 'پوءِ ڪم جو ڇا ٿيندو؟'

سندري، 'ممي مون رات جا باسڻ صاف ڪري ڇڏيا آهن ۽ بهاري بہ هڻي ڇڏي آهي هاڻي ناشتو تيار ڪرڻ ٿي وڃان. اڄ تہ آرتوار آهي منهنجي موڪل آهي. توهان خيال نہ ڪندا.'

ستيءَ سمت جو ساهہ کنيو.

هتي لتا جي اک اٺين بجي کلي. هن کي بيڊ ٽي جي عادت هئي پر اڄ ٽي نہ ڏسي غصي ۾ چلائي چيائين، 'بنستي، او بسنتي! مري وئينءَ ڇا؟'

ايتري ۾ در جو پڙدو هٽائي ٽري کڻي سندري گڊ مارننگ ڪندي مسڪرائيندي اچي لتا جي پير ۾ بيني.

چيڪ جي واپسي

مسٽر برائون آمريڪا جو ڪروڙپتي جوهري آهي. وديشي ماڻهو گهمڻ ۽ واپار ۾ آزمودا وٺڻ جا ڏاڍا شوقين ٿين. واپار جي لهه چڙهه ٻه چڱي طرح پرکي وٺن. هندوستان ڏانهن هر وديشي جي نظر سوني جهڙڪيءَ جي روپ ۾ نظر ۾ سمايل آهي.

مسٽر برائون کي ٻه واپار ساڳي هندوستان اچڻو پيو. هتان هن هيرن ۽ سون جي زيورن جي خوب خريداري ڪئي. جڏهن موٽيو ٿي ته لک کن جي ڪوٽ پئجي ويس. واپاري وقت تي ٻئي واپاريءَ جي ڪم ايندا آهن. ياد ايندي ئي هو پنهنجي هندوستاني جوهري دوست ماليرام وٽ پهتو. ماليرام بنا هيل حجت جي هڪ لک جو چيڪ ڪٽي مسٽر برائون کي ڏئي ڇڏيو. مسٽر برائون ديش وري هڪ لک جو چيڪ ڪٽيو ۽ ماليرام کي موڪلي ڏنو.

وقت جي ٻلهار واپار ساڳي ماليرام کي پڻ آمريڪا وڃڻو پيو. خوب سون ۽

ڪرڻ وغيره ڏئي. سندريءَ پنهنجي لڪل ڳڻن جي ڄاڻ ڏيئي ڇڏي. لتا تہ بس، ’هي، هلو ڪرڻ ايندي هئي ڄڻ ڪا ڏاري آهي.‘

آخر ستي نيڪ ٿي گهر آئي. هاڻي سندري گهر ۾ بہ هن جي ضرورتن جو ڌيان رکڻ لڳي. ڊاڪٽرن سان صلاح ڪري ان مطابق علاج بہ ٿيندو رهيو.

ستيءَ جون تہ هاڻي ڄڻ اکيون ئي کلي ويون. سندري هر شام سس لاءِ تازو جوس وٺي ايندي هئي ۽ زوري هن کي پياريندي هئي. اهو جوس پيئندي ستيءَ جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا. هن سندريءَ کي ڀاڪر ۾ ڀري ڳراٽڙي پائي پريم سان ڇاتيءَ سان لڳائي چيو، ’پٽ تو تہ مونکي ائين بچائي ورتوجو ڪا ڌيءُ بہ ماءُ جي شيوا نہ ڪري. مون جيڪا تنهنجي دل دکائي آهي ان لاءِ مونکي معاف ڪجائينءَ. مون اهو ڄاتو تہ نونهن بہ ڌيءُ جو ئي روپ آهي. اهو ڪان گهر ڏياڻي تون آهين. هاڻ ڪبٽ مان سون جو باڪس ڪڍي اچ. باڪس مان بہ ٽلها ڪنگڻ ڪڍي سندريءَ جي هٿن ۾ پائيندي چوي ٿي، ’ڪڏ ۾ پئي ڏيتي ليتي گهوريو اهڙو سون جو ڪن ڇني نونهن يا ڌيءُ جي سيرت ڏسڻ کپي نہ صرف صورت. سندريءَ کي اڄ ماءُ ملي. هوءَ ستيءَ جي سيني سان لڳي ويئي.

مسٽر برائون چيو، ’اسان جي ديش جي ريت آهي تہ اسان ڪنهن بہ شيءِ جي ملڻ تي جيترو خوش ٿيندا آهيون. ايشور جي شيءِ هئي انهين ئي واپس ورتي ان ۾ دک ڪرڻ جي ڪهڙي ڳالهہ آهي؟‘

ماليرام وائڙو ٿي ويو. افسوس ۾ هن جا پير اتي ئي سُن ٿي ويا. مسٽر برائون چيس، ’ڏيو مونکي اهو چيڪ واپس ڏيو. مونکي خبر آهي تہ هندوستاني ڪابہ شيءِ ملڻ تي خوب خوش ٿيندا آهن ۽ موٽائي وڃڻ مهل تمام دکي ٿيندا آهن.‘ ۽ مسٽر برائون چيڪ ڪينسل ڪري ڇڏيو ۽ ڦاڙي ٽڪر ٽڪر ڪري ڦٽو ڪري ڇڏيو.

هيرن جي خريدداري ڪيائين ۽ نتيجو اهو نڪتو جو ٻن لکن جو ڪوٽ ٿي پيس. ياد آيس مسٽر براؤن جي پنهنجپائيءَ سان هن جي دُڪان ۾ گِهڙي ويو. مسٽر براؤن بنان هيل حجت جي ٻن لکن جو چيڪ ڪٽي ماليرام جي هٿ تي رکيو. ٻي ڪا منهنجي لائق شيوا؟ مني موهڪ مسڪان اڇليندي چيو، 'سائين وڏي مهرباني.' چئي ماليرام جيئن ئي دڪان تان لٿو ته ڇا ڏسي هڪ جنازو پيو ٿو اچي جنهنجي پٺيان گهٽئي ماڻهو ڳائيندا ۽ نچندا پيا اچن.

ماليرام وائڙو ٿي واپس دڪان ۾ گهڙي مسٽر براؤن کان پڇيو ته 'هيءَ ڪنهن جو جنازو آهي؟'

مسٽر براؤن وراڻيو، 'هيءُ هڪ نوجوان جو جنازو آهي اُهو ستت صبوع ئي گذاري ويو آهي.'

وائڙو ٿي ماليرام چيو، 'ڏاڍي عجب جي ڳالھ آهي توهان جي ديش ۾ ههڙي جوان جي مرڻ تي نچن پيا اها ته تمام ڏاڍي ماتم جي ڳالھ آهي.'

ڏسن تہ نونھٽس روئي ڪٽي ڪن ڪيا آھن، ھنجون ڪٽي ھاريون اٿس، بس ئي نہ ڪري.

ھڪ چيو، 'پٽ تہ ھڪ ئي اٿس نونھن بہ اھا ئي اٿس ڏيءُ بہ پرڻجي ويس.'

ٻئي ڏينھن ڳالھہ ٻولھہ جو نشانو نھالچند جي نونھن ھئي.

ھڪ چيو، 'نونھن جو سس ڏانھن ڪيڏو نہ لاڙو ھو، پائي نونھن ھجي تہ اھڙي! چا تہ روئي پئي. اڄ ڪلھہ جون نوھرون چون تہ اڄ سس مري سياٽي ٻيو ڏينھن ٿئي. سس لاءِ روئڻ تہ ٿيو پري.'

ٻيءَ چيو، 'ھا چوندا آھن تہ جيئري ڪين سڻائينس ۽ مئي دپ پٽيائينس.'

ٽينئن چيو، 'خبر بہ اٿو، 'روٿي ھن عمر ۾ بہ پوڙھو پوڙھي الڳ رڌي پچائي کائيندا ھئا.'

پھرينءَ پڇيو، 'اھو وري ڪئين؟ پلا ڪئين ٺاھيندا ھوندا؟'

ٻيءَ چيو، 'آئي منھنجا تہ تاڪ لڳي ويا آھن پلا ڪئين ڪندا ھوندا؟'

حقيقت ھيءَ بہ

حقيقت ۾ ستسنگ ۾ زالون گھڻو ڪري ٻن طرفن جي فائدن لاءِ وينديون آھن. اھو ستسنگ ۾ وڃڻ سان مونکي بخوبي معلوم ٿي ويو ھو. پھريون فائدو ھو ايشور جو نام جپڻ ۽ ٻيو ھو ستسنگ کان پوءِ ڳالھيون ٻولھيون ڪري پنھنجي دک درد کي اوري ھيانءُ ھلڪو ڪرڻ يا سڄي شھر ۽ دنيا جون خبرون ٻڌڻ ۽ ٻڌائڻ.

اڄ ستسنگ کان پوءِ ڳالھ ٻولھ جو نشانو ھئي نھالچند جي زال جيڪا صبوع گذاري ويئي ھئي.

ھڪ ستسنگياڻيءَ چيو، ’ويچاري اٺن، نون سالن کان بيمار ھئي. شايد ڪينسر جي بيماري ھئس.‘

ٻيءَ چيو، ’عمر بہ ڪافي ھئس پٽ، پوٽا، ڏوھٽا وڏو ايال ھئس، چڱو ٿيو وڃي سڪي ٿي.

پوءِ سڀ زالون گڏجي ميڙ ڪري نھالچند جي گھر زالن جي بينڪ ۾ ويون.

آمڙ جو عقص

ڪملا بتاڻي

تنهن چيو، ’بس مڙيو ئي پوڙهو پوڙهي لڳي ويندا هئا پيٽ پورتي نه ڪرڻي ئي آهي ڪجهه پڪو جهڙو تهڙو ڪائي پيا گذر ڪندا هئا.‘

پهرين عجب وچان پڇيو، ’پوءِ هاڻي هو پيرسن ڇا ڪندو؟‘

اُها عجب ۾ پئي سوال جو انتظار ئي ڪندي رهي ۽ هڪ ڪري زالون بنان ڪنهن جواب ڏني پنهنجي گهر جي وات وٺي رمنديون رهيون.

پهرين اتي ئي بيٺي بيٺي انهن کي دير تائين ويندو ڏسندي رهي ۽ ڏسندي رهي جيستائين هو هن جي نظر کان اوجهل نه ٿي ويون. اهو هڪ سوال هن جي ذهن ۾ ماندا ڻا هڻي. رهيو هو.